UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Hana Vízdalová

LOGOPEDICKÁ DIAGNOSTIKA PORUCHY ARTIKULACE U DÍVKY V PŘEDŠKOLNÍM ODDĚLENÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY – kazuistická studie

Olomouc 2016

Vedoucí práce: PhDr. Renata Mlčáková, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod odborným vedením PhDr. Renaty Mlčákové, Ph.D., a použila jsem prameny uvedené v seznamu bibliografických citací.

V Olomouci dne ..... ……..

Hana Vízdalová

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Renatě Mlčákové, Ph.D., za odborné vedení při zpracování bakalářské práce. Poděkování patří mé rodině za podporu a trpělivost i dceři Marii za ochotu při vyšetření.

OBSAH

ÚVOD 6

1 ARTIKULACE **7**
1.1 Základní terminologie 7
1.1.1 Artikulace 7
1.1.2 Ortoepie a ortofonie 9
1.1.3 Fonetika a fonologie 10
1.2 Logopedická diagnostika 12
1.2.1 Diagnóza 12
1.2.2 Vyšetřovací metody 13
1.2.3 Logopedické vyšetření artikulace 13
1.3 Předškolní věk a vývoj artikulace 14
1.3.1 Dítě předškolního věku 15
1.3.2 Školní zralost a připravenost na primární vzdělávání 15
1.3.3 Vývoj artikulace 16

2 DYSLALIE **17**
2.1 Klasifikace 18
2.2 Příčiny 20
2.3 Symptomatologie 22
2.4 Diagnostika dyslalie 23

3 KAZUISTICKÁ STUDIE **24**
3.1 Cíl 24
3.2 Metody 24
3.2.1 Metody vyšetření artikulace 24
3.2.2 Metody vyšetření fonematického sluchu 25
3.2.3 Metody vyšetření fonologických projevů 26
3.2.4 Kazuistika 27
3.3 Anamnestické údaje 28
3.3.1 Výsledky vyšetření artikulace 29
3.3.2 Výsledky vyšetření fonematického sluchu 34

3.3.3 Výsledky vyšetření fonologických projevů 37
ZÁVĚR **41**
Seznam bibliografických citací 42
Seznam příloh 44
Anotace

Úvod

V životě člověka žijícího ve společnosti je nutností dorozumívat se, sdělovat své potřeby, navazovat, udržovat a pěstovat mezilidské vztahy pomocí komunikace. Proces komunikace se vyvíjí po celý život. Nejdůležitějším obdobím vývoje je považováno období od narození po nástup do školy. V předškolním věku se u dítěte rozvíjí fyzické, psychické, sociální a emocionální složky. V dnešní době přibývá dětí s komunikačními problémy, jedná se o dysfázie, dyslalie a je jim také věnovaná patřičná pozornost ze strany logopedů.

Bakalářská práce poukazuje na problematiku poruch artikulace u dětí v předškolním věku. Výzkumné šetření jsem aplikovala na své dceři Marii Vízdalové, věk 6 let. Dcera má poruchu artikulace, projevující se nesrozumitelnou mluvou, která byla později příčinou i odkladu školní docházky. Zajímaly mne příčiny vzniku i diagnostika poruch artikulace.

V teoretické části se věnuji základním definicím artikulace mluvené řeči, klasifikaci, její etiologii a diagnostice. Ve druhé části se zabývám dyslalií, její klasifikací, příčinou i symptomatologií.

Cílem bakalářské práce je zjistit výslovnost dívky v předškolním věku. V rámci metodologie jsem použila metody kvalitativního průzkumu. Využila jsem vztahovou analýzu, která zkoumá vztahy mezi jednotlivými stránkami jevů a proniká hlouběji do jejich povahy. Výzkumné šetření se skládá ze záznamů z logopedického vyšetření artikulace dívky předškolního věku. Záznamy jsou ve formě tabulek vlastní konstrukce. Ve výzkumu poukazuji hlavně na foneticko-fonologickou jazykovou rovinu, diagnostiku artikulace hlásek, specifickou asimilaci hlásek, specifickou asimilaci alveolár a palatál. Vyšetřován byl fonematický sluch, a to pomocí distinktivních rysů hlásek: znělost - neznělost, nosovost - nenosovost, kontinuálnost - nekontinuálnost a kompaktnost - difusnost.

Srozumitelná komunikace je prioritní doménou zralosti a připravenosti dítěte do primárního vzdělávání. Vývoj mluvního projevu dítěte se podílí na rozvoji jak poznávacích, emočních a volních vlastností, tak i rozumových schopností.

1 ARTIKULACE

1.1 Základní terminologie

1.1.1 Artikulace

Artikulovat – zřetelně mluvit, vytvářet hlásky pomocí pohybů mluvidel, zvládat je aplikovat do slabik, slov a realizovat ve slova do vět, a tím sdělovat je náročný vývojový proces. Zvládnutí artikulace je důležitou částí ve vývoji komunikační schopnosti. Ovládání komunikačních schopností je jednou z podmínek pro nástup dítěte do školy.

Význam slova artikulace vysvětluje psychologický slovník, popisuje pojem jako článkování a koordinovaný pohyb mluvidel při vytváření hlásek. (Hartl, 2004) K vysvětlení pojmu artikulace jsem použila encyklopedii Diderot, poukazuje na dvojí pojetí. První podle fonetiky, je to tvorba a výslovnost hlásek, s tím spojená správná artikulace. Druhý význam je spojován s vyslovením a formulováním myšlenek. Myšlenky formulujeme řečí, která je tvořena systémem znaků. Základem řeči jsou slova, která vyjadřují význam myšlenek, věcí a také něco označují. S řečí je úzce spojena artikulace, která se vyvíjí z vrozených dispozic jedince, obvykle koncem prvního roku života nebo na začátku druhého roku. (Všeobecná encyklopedie, 1997) V pedagogickém slovníku se slovo artikulace přímo nevyskytuje, ale je spojeno s poruchami řeči. Poruchy řeči jsou zde vysvětleny jako nedostatky ve vyjadřování a chápání řeči mluvené, psané nebo vyjádřené jinou formou. Tyto nedostatky mohou být způsobeny organickou vadou (např. porucha sluchu, vady mluvidel) nebo vývojovými vadami, ale také nevhodným vlivem prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Slovník k těmto vadám řadí i poruchu artikulace. (Průcha, Walterová, Mareš, 2013)

Artikulace (výslovnost) znamená vytváření hlásek mluvidly. *Výslovnost hlásky má tři fáze:*

1. INTENZE – nastavení mluvidel k realizaci hlásky
2. TENZE – setrvání mluvidel v zaujatém postavení při vyslovování hlásky
3. DETENZE – závěrečná fáze artikulace hlásky, povolení napětí svalstva mluvidel

(Dvořák, 1999)

Proces mluvení je složitým jevem, probíhá součinností a posloupností dějů, které začínají na podnět mozku v centrech řeči (řídí produkci a percepci řeči). Přenesením podnětů z center na výkonné mluvní orgány. Na vzniku hlasu a řeči se podílí mluvní orgány, které zahrnují ústrojí respirační (dýchací), fonační (hlasové) a artikulační (hláskovací).

Respirační ústrojí tvoří plíce, k nim se dostává vzduch dýchací cestou přes dutinu nosní (popř. dutinu ústní), hltanem, hrtanem, průdušnicí a dvěma průduškami, vedoucí vzduch do

pravé a levé plíce. Při nádechu se aktivně napínají dýchací mezižeberní svaly, objem hrudníku se zvětšuje. Zvětšení objemu hrudníku podporuje pohyb bránice, která se vyklenuje z hrudního koše vně proti dutině břišní. Po uvolnění mezižeberních svalů i bránice se hrudník opět zmenšuje, to se děje hlavně pasivně. Hlavním dýchacím svalem je bránice, která se podílí na dýchání až ze dvou třetin. Když se při dýchání uplatňuje hlavně svalstvo mezižeberní, jedná se o dýchání hrudní. (Mlčáková, Vitásková, 2013) Výdechový (expirační) proud vzduchu je nezbytný pro tvoření hlasité (i šeptané) řeči. Ve srovnání s klidovým dýcháním je dýchání při řeči charakterizováno rychlejším a hlubším vdechem (nosem i ústy současně) a několikanásobně prodlouženým výdechem. (Vyštejn, 1991)

Fonační ústrojí tvoří hrtan, ve kterém jsou umístěny hlasivky. Hrtan je umístěn na přední straně krku.

Funkce - ochranná – chrání dolní cesty dýchací před „zaskočením“ stravy

- ventilační – hrtanem prochází vzdušný proud nádechu i výdechu
- fonační – kmitáním hlasivek se v něm tvoří základní hrtanový tón

Artikulační ústrojí zahrnuje dutiny nad hlasovým ústrojím (nad hlasivkami) v prostorách nad hrtanem, v nichž dochází k modifikaci, úpravě výdechového proudu a základního tónu, k vytváření hlásek. Je to soustava dutin a orgánů, které jsou v dutinách uloženy nebo je obklopují. Mezi nadhrtanové rezonanční dutiny patří podle fonetického dělení – dutina hrdelní, dutina ústní a dutina nosní. Dále lze rozlišovat artikulační ústrojí podle anatomického hlediska. (Mlčáková, Vitásková, 2013)

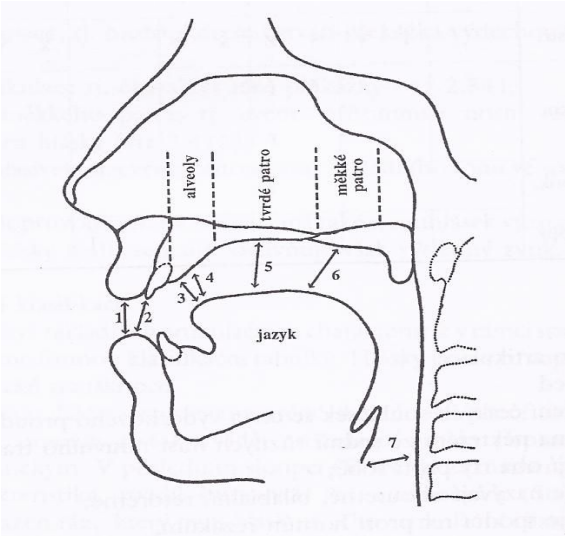

Obrázek 1: Artikulační ústrojí

České hlásky dělíme:

- vokály (samohlásky)
- konsonanty (souhlásky)

Samohlásky představují v mluvené řeči výrazný faktor, podstatně ovlivňují srozumitelnost řeči. **Podle kvality vokálů** (složení zvuku) rozlišujeme v češtině pět variant **I, E, A, O, U**. **Podle kvantity** (délky zvuku) dvě varianty – **samohlásky krátké** nebo **dlouhé**. Samohlásky dlouhé jsou **jednoduché – Í, É, Á, Ó, Ú** a **dvojhlásky OU, AU, EU**. (Palková, 1997)

Při tvoření souhlásek jsou v češtině určující následující artikulační charakteristiky:

- *místo tvoření* – místo artikulace, kde se vytváří překážka výdechovému proudu
- *způsob tvoření* – způsob artikulace, charakter překážky kladené výdechovému proudu
- *postavení hlasivek* – přítomnost základního tónu, kdy je hláska znělá, nebo nepřítomnost základního tónu, kdy je hláska neznělá
- *postavení měkkého patra* – přítomnost nosní rezonance, zda je hláska nosní (nazální), nebo bez nosní rezonance, zda je hláska ústní (orální)
- *účast pohyblivého artikulačního orgánu*, podle níž určíme, zda se jedná o hlásku retnou (labiální), jazyčnou (lingvální) nebo hlasivkovou (glotální). (Mlčáková, Vitásková, 2013)

1.1.2 Ortoepie a ortofonie

Nauka o spisovné výslovnosti **ortoepie** (z řec. *orthos*, tj. správný, a *epein*, tj. mluvit) je soubor výslovnostních norem platných pro zvukovou podobu spisovného jazyka. Součástí ortoepie je **ortofonie** (z řec. *orthos*, tj. správný, a *fóné*, tj. hlas, mluva), disciplína zabývající se správným tvořením (náležitou podobou) hlásek. Vlastní ortoepie v sobě zahrnuje jednak zásady správného využití ortofonicky tvořených hlásek v proudu řeči (v hláskových spojeních, slovech), hlavně pravidla správného přízvukování (slovního i větného), logického členění a modulace souvislé řeči.

***Pravidla spisovné výslovnosti dělíme do základních skupin**:*

- výslovnost samohlásek
- výslovnost samohláskových seskupení
- výslovnost souhláskových skupin
- slovní přízvuk a přízvuk v předložkových spojeních
- výslovnost přejatých slov

1.1.3 Fonetika a fonologie

Zvukovou stránkou jazyka se zabývají lingvistické disciplíny – fonetika a fonologie. **Fonetika** (z řeckého *foné* – hlas, zvuk lidské řeči) lingvistická disciplína (jazykovědná) zabývající se zvukovými vlastnostmi lidské řeči. Zkoumá tvoření zvukových prvků řeči z hlediska jejich artikulace (fyziologie) i akustických vlastností (fyzikální), jejich užití jako součásti souvislé řeči, zabývá se též otázkami vnímání a identifikace mluvené řeči. A v neposlední řadě i problematikou normy spisovné výslovnosti (ortoepií) Základní jednotkou fonetiky je hláska – **fón**. (Vyštejn, 1991). **Fonologie** – zkoumá zvuky jako prostředky jazyka, studuje funkci a kombinování zvukových prostředků, jejich významovou stránku lidské řeči. **Foném** – nejmenší jednotka řeči, která nenese význam, ale má schopnost rozlišit soubor distinktivních příznaků. Nebo se dá také definovat jako nejmenší jazyková jednotka určitého jazyka, jejíž předání, nahrazení, vynechání nebo přemístění mění význam slova, jednotku rozlišující význam (distinktivní funkci), např. fonémy [p], [b], [m] ve slovech pije-bije-myje. (Dvořák, 2007)

Artikulém – hláska je vyslovená. **Kiném** – souhrn viditelných aktivit mluvních orgánů při vyslovování hlásky (slabiky). (ibid)

Distinktivní rys je vlastnost hlásky, kterou se hláska liší od jiné, a tím slouží k rozlišení významu slov. (Dvořák, 2007) Patří sem:

- *znělost/neznělost*
- *Znělost* – dána účastí základního hlasivkového tónu (hlasivky kmitají) při realizaci hlásky.
- *Neznělost* – hlásky se realizují bez účasti základního tónu, jsou „napjatější“, tvoří se s větší energií, vyšším napětím svalstva artikulačních orgánů. Týká se párových souhlásek: P – B , F – V, T – D, S – Z, Š – Ž, Ť – Ď, K – G, CH – H. např. pere – bere, pupen – buben, lípa – Líba
- *kontinuálnost/nekontinuálnost*
- *Kontinuální* hlásky můžeme při realizaci prodloužit, např. sssss – tyto hlásky jsou úžinové, konstriktivní, při jejich realizaci se zúží cesta výdechovému proudu a nedochází k uzavření (závěru) cesty výdechovému proudu.
- *Nekontinuální* hlásky jsou hlásky závěrové – okluzivy, při nichž překážka (tvořená např. jazykem, rty, měkkým patrem) uzavírá cestu výdechovému proudu. Při realizaci hlásky dojde ke zrušení závěru. Např. les – pes, vrána – brána, mele – mete

- *nosovost/ nenosovost* – jsou to hlásky nosové (nazální) M N Ň a zadní N. U těchto konsonantů je měkké patro volně spuštěno, uvolňuje vstup výdechovému proudu do dutiny nosní, a tím je zapojena rezonance dutiny nosní. U konsonantů nenosových (ústních) je aktivní velofaryngeální mechanismus, který oddělí dutinu ústní od dutiny nosní a zamezí úniku výdechového proudu do nosu. Tak se uplatní pouze rezonance dutiny ústní. Dutina nosní se při artikulaci orálních hlásek neuplatní. Např. nos – kos, vana – vata, nota – bota
- *difuznost/kompaktnost* – difuzní hlásky se artikulují v přední části mluvidel – od rtů k předním dásním včetně, vyznačují se jí vysoké vokály I, E, bilabiální, labiodentální a alveorální souhlásky. např. pes – pas, pec – pac, míček – máček
- *kvantita vokálů* – např. samohlásky a – á se liší ve své délce trvání (kvantitě). Jejich změnou se mění význam slova např. dal – dál, pas – pás
- *artikulačně blízké* jsou si např. R – L ve slovech kopr – kopl, rak – lak
- *blízké* jsou např. konsonanty s – š ve slovech kos – koš, mísa – Míša
- *tvrdost/měkkost* se týká rozlišování souhlásek T D N a Ť Ď Ň, např. ve slovech tyká – tiká, díky – dýky, mne – mně

(Mlčáková, Vitásková, 2013)

Fonematický sluch – fonematická diferenciace – sluchové rozlišování hlásek je schopnost, sluchem rozlišovat ve slovech hlásky s distinktivní funkcí (fonémy). **Fonemický sluch** se dělí na fonologické uvědomění a fonemické uvědomění. Fonologické znamená dovednost hrát si s jazykem. Zahrnuje rýmování, izolaci první nebo poslední hlásky ve slově, vynechání nebo předání části slova, dělení slov na slabiky. (Zelinková, 2003) Fonematické uvědomění si představuje pochopení, že slova a slabiky jsou tvořeny zvuky řeči, které jsou reprezentovány písmeny. Znamená širší pojem než sluchová analýza a syntéza. (ibid)

Sluchová analýza a syntéza představuje schopnost rozkládat slova v hlásky a naopak z hlásek slova skládat. (ibid)

Schopnost smyslu pro rytmus se vyšetřuje pomocí sestavy krátkých a dlouhých zvuků Morseovy abecedy. Sestavy zvuků se dítěti prezentují sluchovou cestou bzučákem a zároveň zrakovou cestou pomocí světelného zdroje, který se podle délky zvuku zároveň rozsvěcuje. Podstatou zkoušky je, že dítě zvukovou kvalitu vnímá a kontroluje sluchem a zrakem, případně přímo ji vytváří a svým hmatem a kinestezií také kontroluje – mačká tlačítko a podle toho jak dlouho mačká, reguluje délku zvuku. (Matějček, 1993)

Hlas je prostředník určitého sdělení a umožňuje mluvčímu uskutečňovat komunikační záměry. Vzniká jako zvuk průchodem hrtanového tónu vzniklého na hlasivkách rezonančními dutinami nad hrtanem. Má velkou škálu vlastností a charakteristik (výška hlasu, síla hlasu, barva hlasu, rozsah a hlasové pole). (Klenková, 2006)

1.2 Logopedická diagnostika

Diagnostický proces je uskutečňován s cílem stanovit logopedickou diagnózu. Komplexní logopedická diagnostika probíhá individuálně, za přítomnosti zákonného zástupce, má fáze: vstupní, průběžnou a výstupní se závěrem a stanovenou diagnózou.

Cíle logopedické diagnostiky:

a) diagnostikovat dosažené stadium vývoje řeči s určením typu, rozsahu a stupně narušení

b) na základě výsledků šetření sestavit intervenční program

c) sledovat změny v dlouhodobém vedení dítěte

Logopedickou diagnostiku zahajujeme zjištěním informací z rodinné anamnézy – těhotenství, porod, průběh psychomotorického vývoje a vývoje řeči. Základem diagnostiky je orientační zjištění dosaženého stadia ve vývoji řeči, zda je vývoj přiměřený fyzickému věku, jaká je úroveň motoriky mluvidel, hrubé motoriky, jemné motoriky, jaká je lateralita dítěte a jaký je psychický stav dítěte, vývoj motoriky, lateralita, základní sluchové vyšetření, způsoby komunikace. (Krahulcová, 2013) Při vyšetření dítěte aplikujeme metody logopedické diagnostiky. Nejčastěji: rozhovor, spontánní mluvní projev dítěte, sledování mluvního projevu v komunikaci dítěte s mámou, herní aktivity (pojmenovávání, opakování hlásek, slabik a slov) s předměty, obrázky i logopedické karty, PC programy, aj.

1.2.1 Diagnóza

Diagnózu stanovíme na podkladě závěrů z vyšetření foniatra a psychologa. Foniatrické vyšetření určí, jestli narušená komunikační schopnost není symptomem jiné nemoci nebo postižení, vyloučí poškození sluchu nebo sluchové postižení. Psycholog vyšetří psychický stav dítěte, spolupracuje s logopedem a s rodinou, které pomáhá při odstraňování těžkostí spojených s chybnou výslovností. (Klenková, 2006) Při podezření na neurotické onemocnění, vyžadujeme neurologické vyšetření nebo vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně. Při orgánové poruše mluvidel logoped vyžaduje souběžné lékařské vyšetření a ošetření. Logoped

vždy vykonává orientační vyšetření sluchu. Při podezření na sluchovou vadu je dítě odesláno na audiologické vyšetření na ORL. (ibid)

1.2.2 Vyšetřovací metody

Základní vyšetřovací metodou je rozhovor. Je vhodný u starších dětí, mladistvých i dospělých pro potřebu profesní orientace. V příjemně zařízené vyšetřovací místnosti vybavené hračkami, obrázky, které mohou dítě zaujmout a tak snáze naváže slovní kontakt, aniž by si uvědomilo, že jde o vyšetření. Rozhovor by se měl zaznamenat na diktafon nebo na videozáznam, ale tak aby to klient nevěděl. (Klenková, 2006) Spontánní mluvní projev poskytuje reálný zvukový obraz artikulace dítěte. Dle věku dítěte zvolíme formu komunikace, styl spolupráce i možnosti použití pomůcek pro zdárný průběh a pozitivní výsledek vyšetření. U dětí využíváme zpěv písní, recitaci říkadel, rozpočítadel apod. Mluvní projev dítěte si zapisujeme – fonetickou transkripcí celého slova, případně doplníme slovním komentářem. Údaje dále zpřesňujeme v průběhu pojmenování obrázků nebo opakování hlásek a slov. (Mlčáková, Vitásková, 2013)

1.2.3 Logopedické vyšetření artikulace

Při logopedickém vyšetření artikulace mluvené řeči hodnotíme výslovnost jednotlivých hlásek i jejich používání ve slovech, zaměřujeme se na fonetické i fonologické hledisko. (ibid) Provádí se za přítomnosti zákonného zástupce. Zjišťujeme, zda se jedná o vadnou výslovnost, zafixovaný patologický artikulační mechanismus v některých slovech nebo v celém mluveném projevu. (Krahulcová, 2013)

O konstantní dyslalii se jedná, jestliže dítě vyslovuje hlásku odchylně stejným způsobem ve všech spojeních. Může se objevit i nekonstantní dyslalie a i tehdy, pokud hlásku v některých koartikulačních spojeních vyslovuje pravidelně správně a v jiných pravidelně a stejným způsobem odchylně. Když dítě hlásku v některých slovech užije správně, a jindy ji vysloví ve stejném slově vadně, hovoříme o nekonsekventní dyslalii. Tento typ poruchy artikulace vzniká při nedokončení fáze fixace (automatizace) hlásky v daném slově. Pokud odchylka trvá delší dobu, může se dle dalších logopedických vyšetření jednat o vývojovou verbální dyspraxii. Dítě reprodukuje hlásku správně ve slovech, slovních spojeních a větách, při spontánním mluvním projevu ji realizuje vadně. Tento jev znamená, že postup reedukace je ve fázi automatizace.

K vizuálnímu hodnocení hlásek může sloužit tzv. S-indikátor, R-indikátor, Visible Speech nebo počítačový program SpeechViewer, které převádějí akustickou kvalitu hlásky do vizuální podoby. Podle Dvořáka však kvalitní subjektivní akustické hodnocení diagnostikem je mnohem cennější a efektivnější. (Dvořák, 2003)

Výslovnost vyšetřujeme v určitém pořadí: A E I O U, dvojhlásky OU AU EU, souhlásky dle místa tvoření P B M F V T D N L R Ř S Z C Š Ž Č Ť Ď Ň J K G CH H, skupiny BĚ PĚ VĚ MĚ. (ibid) Vyšetřujeme hlásku na začátku slova (tzv. náslovná pozice), uvnitř slova (tzv. mediální pozice), na konci slova (tzv. finální pozice) a i v souhláskových shlucích a to tak, že ukazujeme obrázky, které obsahují vyšetřovanou hlásku. (Mlčáková, Vitásková, 2013) Během vyšetření sledujeme, zda se objevují symptomy fonetického charakteru - odchylky ve výslovnosti hlásek. Hodnotíme projevy hláskové dyslalie u konkrétních hlásek (eliminace, substituce, distroze). (ibid)

Zaměřujeme se na fonologický projev - slovní dyslalie, specifické poruchy výslovnosti nebo i vývojové verbální dyspraxie - opakováním diagnostických slov. (ibid) Při vyšetření artikulace se využívají i přístrojové metody - sonograf a spektograf. Přístroje automaticky vyhodnocují frekvenci hlásek pomocí frekvenční analýzy. (Klenková, 2006) Všímáme si, jak mluví přítomný zákonný zástupce, který poskytuje vzor k napodobování.

Při diferenciální diagnostice zjišťujeme, zda jde o „prostou“ dyslalii, nebo o symptom jiného postižení (např. mentální postižení, dětská mozková obrna, sluchové postižení). Tato diagnostika může také odlišit poruchy výslovnosti při neurologických symptomech (např. při dysartrii, redukci slabik i celých slov při breptavosti, žargonové a dialektové zvláštnosti, odchylky ve výslovnosti dětí a osob z cizojazyčného prostředí). Vyloučí nebo potvrdí vývojovou dysfázii. (Mlčáková, Vitásková, 2013)

1.3 Předškolní věk a vývoj artikulace

Předškolní věk, je krásným životním obdobím, kdy dochází k mnohým změnám. Jde o změny fyziologického, psychického, ale i sociálního charakteru. Je to také období hry, období plné pohybu. U citlivějších dětí se mohou vyskytnout větší či menší obtíže v oblasti komunikace. Je dobré děti sledovat, aby se mohlo předejít pozdějším problémům ve vývoji řeči. Např. může vzniknout narušená komunikační schopnost (koktavost), dítě nemusí komunikovat s vrstevníky ani s pedagogy a to může poukázat na další poruchu - mutismus. Vývoj řeči

ovlivňuje dítě při jeho dalším vývoji, jeho školní úspěšnosti, sociální a v neposlední řadě i profesní pozici. (Bytešníková, 2012)

1.3.1 Dítě předškolního věku

Vzdělávání dětí v předškolním věku se zaměřuje na podporu rozvoje osobnosti dítěte, a to zdravý tělesný, rozumový a citový vývoj a na osvojení si základních životních hodnot, pravidel chování a mezilidských vztahů. Při vzdělávání je uplatňován individuální přístup ke každému dítěti, aby se daly, co nejdříve rozpoznat odchylky od normální vývoje. Abychom mohli tyto nedostatky a odchylky identifikovat musíme dítě poznat jaké je, co již umí a zná, co ho baví a zajímá. Musíme s dítětem navázat přátelský vztah, aby nám důvěřovalo a mohlo se dál rozvíjet. Měli bychom rozpoznat i jeho slabší stránky, abychom je mohli stimulovat správným směrem. V dnešní době jsou některé děti přetěžovány ambicemi svých rodičů, a tak nemají čas si ani sami se sebou pohrát. Samotná hra má svůj specifický rozměr. Dítě se naučí trpělivosti, samostatnosti a stává se při hře osobností, která si vystačí sama se sebou. (Bednářová, Šmardová, 2007)

1.3.2 Školní zralost a připravenost dítěte na primární vzdělávání

Školní zralost se zaměřuje na diagnostiku hrubé motoriky (spolupráce s ostatními dětmi, pohyblivost a přesnost pohybů při skákání, prolézání, hrou s míčem). Zjišťuje se lateralita oka a ruky dítěte (při práci se stavebnicemi, při sebeobsluze, stříhání). Sledují se a podporují správné pracovní návyky při kreslení, jako je držení těla, psacího náčiní, postavení ruky při kreslení, tlaku na podložku a uvolňování ruky. Rozhodující je i zrakové vnímání předškolního dítěte. Mělo by umět rozeznat základní barvy a odstíny barev, na požádání barvu ukázat a pojmenovat. Najít předmět na obrázku, najít dva překrývající se tvary. Ve zrakovém rozlišování by mělo poznat jiný obrázek v řadě, obrázek jiné velikosti, najít dva stejné obrázky v řadě. Umět složit rozstříhaný obrázek v celek, doplnit chybějící část obrázku. V předškolním zařízení se také procvičuje zraková paměť, prostorová orientace, sluchová orientace, sluchová analýza a syntéza a také fonematická diferenciace. Předškolní dítě by mělo být schopné logické úvahy, třídit věci podle daných kritérií, mít pojem o čase (včera, dnes, zítra) a třídit děje chronologicky po sobě. (ibid)

1.3.3 Vývoj artikulace

Každé dítě je individualitou, je nutné vnímat a akceptovat někdy i vývojové rozdíly, v rámci vývoje řeči. Období rozumění řeči nastává kolem 1. roku dítěte. Řeč se zdokonaluje po stránce obsahové i formální (zvukové) a přibližuje se řeči dospělých. Za normálních podmínek vývoj řeči je po stránce formální ukončen kolem 5. roku, nejpozději však do 6. roku. Děti v posledních letech nezvládnou správnou výslovnost všech hlásek před vstupem do školy. Pokud jde o větší počet vadně tvořených hlásek, dětem je odložena školní docházka.

***Vývoj hlásek u dítěte*:**

od 1 do 2,5 let B P M A E I O U I E

2,5 do 3,5 let AU OU V F H CH K G

J D T N L - artikulační postavení se upravuje po třetím roce věku dítěte a ovlivní vývoj hlásky R

od 3,5 do 4,5 let Bě Pě Mě Vě Ď Ť Ň

od 4,5 do 5,5 let Č Š Ž

od 5,5 do 6,5 let C S Z R

od 6,5 do 7 let Ř a diferenciace Č Š Ž a C S Z

2 Dyslalie

Dyslalie je nejčastěji se vyskytující narušená komunikační schopnost. Nejvíce se vyskytuje v předškolním věku. Ve školním věku výskyt klesá. Může se vyskytovat samostatně nebo s dalšími druhy narušené komunikační schopnosti např. poruchy tempa a plynulosti řeči (koktavost, breptavost), poruchy rezonance řeči (huhňavost a palatolalie). (Krahulcová, 2013) Narušení artikulace mluvené řeči a narušení vývoje řeči spolu úzce souvisí a v praxi dochází k záměně jejich projevů. V naší odborné literatuře se poruchy artikulace mluvené řeči označují jako dyslalie. V zahraničí se setkáváme s označením poruchy fonetické a fonologické. Pojem dyslalie se nepoužívá. (Mlčáková, Vitásková, 2013) Podle Klenkové je dyslalie: "*Porucha artikulace, kdy je narušena výslovnost jedné hlásky nebo skupiny hlásek rodného jazyka, ostatní hlásky jsou vyslovovány správně podle příslušných jazykových norem*". (Klenková str. 99, 2006)

V dyslalii se propojuje několik úrovní. Hlavní úroveň je fonetická, která se vztahuje na používání jednotlivých hlásek a představuje analytickou stránku řeči. Další úroveň je fonologická, která se týká používání elementárních mluvních zvuků spojených do slabik, slov a vět. (ibid) Dyslalie vzniká během vývoje výslovnosti a přetrvává do 6. - 7. roku života dítěte, kdy se fixují mluvní stereotypy. S přibývajícím věkem výskyt klesá. Příčinou bývá vliv procesu dozrávání jedince, který je u každého dítěte individuální, ale také výuka čtení, psaní (při níž si dítě uvědomuje rozdílnost hlásky a identifikuje grafémy s fonémy) a také beze sporu vliv logopedické intervence. (Klenková, 2006)

Podle další definice dyslalie se jedná o vadnou výslovnost jedné nebo více hlásek mateřského jazyka, která vzniká za vývoje výslovnosti a přetrvává do období kolem sedmi let, kdy se fixují tzv. mluvní stereotypy. Narušení artikulace můžeme chápat v užším slova smyslu, v tom případě hovoříme o dyslalie neboli patlavosti. Narušeno je pouze přímo vyslovení hlásky. V širším smyslu slova chápeme narušení artikulace jako narušení celého komplexu procesu vedoucího k vyslovení hlásky, tedy respirace, fonace, rezonance a artikulace. (Mlčáková, Vitásková, 2013) Dyslalií podle Dvořáka můžeme definovat jako narušení jedné nebo více hlásek mateřského jazyka vzhledem k jeho kodifikované výslovnostní normě.

Rozlišujeme **poruchy fonologické a fonetické.** Děti během řečového vývoje používají fonologické procesy. Jedná se o systematické vynechávání nebo nahrazování hlásek, čímž si dítě zjednodušuje slova dospělých. Procesy se z řeči dítěte postupně vytrácejí.

Mezi fonologické procesy patří:

- vynechání nepřízvučné slabiky např. slovo telefon dítě vysloví jako tefon
- vynechání koncové souhlásky např. slovo pes dítě vysloví jako pe
- posun velárních hlásek dopředu např. slovo káva dítě vysloví jako táva
- zjednodušení souhláskových skupin např. slovo slon dítě vysloví jako son nebo lon
- nahrazování úžinových hlásek závěrovými např. slovo mísa dítě vysloví jako míta

(Mlčáková,Vitásková, 2013)

Děti mají s osvojováním fonologického systému problémy. Postupně by měly zjednodušování nahrazovat správnou produkcí zvuků. Pokud uvedené procesy nevymizí ani v době, kdy by již neměly být používané, mluvíme o opožděném fonologickém vývoji. (ibid)

V průběhu vývoje řeči si dítě osvojuje správnou výslovnost hlásek tzv. fonologická a fonetická pravidla. Učí se, které hlásky má použít a v jakém pořadí, aby slovo vyslovilo. Učí se také rozlišovat distinktivní rysy hlásek. Vývoj fonematické diferenciace se dokončuje mezi pátým a šestým rokem věku dítěte. Rozvíjí se také fonologické uvědomování, sluchová analýza a syntéza. Dítě si vytváří představu o slově – plán a program artikulace. (ibid)

Fonetické poruchy se mohou u dětí vyskytovat souběžně s fonologickými. Fonetické poruchy tzv. artikulační a jejich hlavní problém je v motorické realizaci hlásek. Rozlišujeme termíny jako např. nesprávná výslovnost hlásky, vadná výslovnost hlásky aj. Při fonologických poruchách se děti s obtížemi učí pravidla používání hlásek, tvoří slova zjednodušeně. Tyto poruchy se vážou na jazyk. (ibid)

2.1 Klasifikace

Podle Lechty lze dyslalii definovat jako neschopnost používat jednotlivé hlásky nebo skupiny hlásek v komunikačním procesu dle příslušných jazykových norem.

Dyslalie se projevuje na dvou základních rovinách:

1. Fonetické – vztahuje se k užívání hlásek a reflektuje schopnost analyticky hodnotit mluvenou řeč

2. Fonologické – více se vztahuje k užívání řeči a k plynulému vyjadřování, je ovlivňována koartikulací, spojováním hlásek do slabičných, slovních a větných spojení, postupně se projevují i potíže s lexií a ortografií. (Mlčáková, Vitásková, 2013)

Z vývojového hlediska dělíme narušenou výslovnost:

- fyziologickou (nesprávnou) – jedná se o nesprávnou či nejistou výslovnost hlásek, která je ale běžnou a nepatologickou, obtíže bývají obvykle s hláskami R, Ř a L. Většinou trvá do pátého roku věku dítěte, kdy dítě hlásku nahrazuje výslovnostní hlásky artikulačně méně obtížné a to stále stejným způsobem

- prodlouženou fyziologickou – tyto obtíže přetrvávají od pátého do sedmého roku věku, kdy dítě má ještě problémy s výslovností výše uvedených hlásek a skupinami sykavek – vázne především jejich diferenciace

- vadnou (pravou) – dyslalií v pravém slova smyslu, dítě má problémy „s hláskami vývojově staršími", artikulačně nekomplikovanými a především hlásky vadně vyslovuje i po sedmém roce věku

(Klenková, 2006)

V české logopedii dělíme dyslalii podle symptomatologického hlediska na:

- hláskovou - mogilalie (vynechávání obtížné hlásky)

- paralalii (výměna obtížnější hlásky za jednodušší nebo náhrada neutrálním vokálem)

- **dyslalie v užším slova smyslu** – ismus (např. kapacismus – výslovnost hlásky K, lanbdacismus – výslovnost hlásky L)

- slabikovou a slovní (kontextovou)

- specifické asimilace

(Lechta, 1990, Vyštejn 1991)

***Dělení dyslalie podle tzv. Schillingova z fonematického hlediska*:**

- motorickou – narušená je pouze motorická realizace hlásky

- senzorickou – narušené je i vnímání (diferenciace) správně a nesprávně tvořené hlásky – dítě akusticky nerozliší, že hlásku tvoří vadně

- kondicionální – motorická realizace hlásky je v pořádku, ale dítě u sebe nerozliší vadnou a správnou výslovnost, i když u ostatních mluvících ano

(Lechta, 2003)

Dělení se provádí na základě rozsahu narušených souhlásek:

- parcialis („částečnou", která se dělí na monomorfní a polymorfní) – narušena je výslovnost jedné souhlásky nebo souhlásek tvořených v podobném místě

- multiplex („mnohočetnou“) – narušena je výslovnost mnoha souhlásek nebo souhlásek tvořených v podobném místě
- universalis („univerzální“, celkovou) – narušena je výslovnost téměř všech souhlásek i samohlásek (Dvořák, 2007)

2.2 Příčiny

Mezi nejčastější příčiny narušení artikulace mluvené řeči jsou poruchy sluchu, poruchy fonematického sluchu, poškození centrálního nervového systému, snížení intelektové schopnosti, celková motorická neobratnost dítěte, neobratnost artikulačních orgánů, anatomické odchylky artikulačních orgánů, vlivy dědičnosti, prostředí a také opožděný vývoj řeči, těžší vrozené zrakové postižení i poruchy emocionálně či psychoticky podmíněné. Na vzniku dyslalie se podílí zpravidla celý komplex příčin. (Mlčáková, Vitásková, 2013)

Neporušený sluch má zásadní význam pro vývoj artikulace mluvené řeči. Vrozená sluchová porucha naruší akvizici jazyka, vývoj fonologické, fonetické, gramatické i sémantické oblasti jazyka. Při poruše fonematického sluchu má dítě obtíže při rozlišování fonémů, distinktivních rysů hlásek. (ibid)

Snížený intelekt nemusí směřovat k nedostatkům ve výslovnosti. Děti se sníženým intelektem začínají mluvit později než intaktní děti, mají mnohem méně verbální praxe. U mnohých je pozorovatelná motorická neobratnost, narušená schopnost fonematické diferenciace, což může způsobit přetrvávající obtíže ve výslovnosti. V závislosti na stupni, příčině a době vzniku mentálního postižení jsou narušeny jednotlivé jazykové roviny. (Lechta, 2002, Mlčáková, Vitásková, 2013) Velmi přesnou motorickou koordinaci artikulačních mechanismů vyžaduje vyslovení většiny souhlásek a souhláskových skupin. Vývoj artikulace mluvené řeči je ovlivňován také stavem artikulačních orgánů. Nepravidelnost chrupu a čelistí, orofaciální rozštěpy, anomálie měkkého patra, nadměrně klenuté patro, zkrácená podjazyková uzdička patří k anatomickým odchylkám artikulačních orgánů, které mohou být při artikulaci nevýhodou nebo určitou komplikací. (Mlčáková, Vitásková, 2013)

K příčinám dyslalie jsou aktuálně řazeny též **orofaciální dysfunkce** tzv. myofunkční porucha – provázená svalovou nevyvážeností např. v oblasti jazyka, rtů, tváří. (ibid) Nepochybně k dalším vlivům patří také **vlivy prostředí**. Např. připomínání nedostatků, výsměch, nedostatek řečových podnětů, nedostatek citové stimulace, nesprávný řečový vzor. Obecně bychom se měli snažit podporovat příznivý vývoj výslovnosti dítěte. Společně

s dítětem zpíváme, povídáme si, říkáme říkadla, rozpočitadla, čteme si s ním pohádky. I hra na hudební nástroj např. jednoduché bicí Orfeovy nástroje podporují rozvoj sluchu. Aktivity provádíme podle věku dítěte, jeho zájmů, pohlaví a zdravotního stavu. Naopak nadměrná stimulace (mnoho podnětů, podněty příliš silné) vedou k ochrannému útlumu. (Dvořák, 1999, Mlčáková, Vitásková, 2013)

Příčiny mohou být rozděleny na **funkcionální a orgánové**. Funkcionální příčiny jsou většinou vývojové a jsou spojeny s opožděným vývojem řeči a mentálním postižením. Tyto příčiny se dělí na typ motorický a senzorický. **Motorický typ** patlavosti je podmíněn porodními úrazy s následnou neobratností, drobnými poruchami motorických drah v mozku. Je možné, že je spojena s leváctvím a proto se nedoporučuje leváky přecvičovat na praváky. A **senzorický typ** se projevuje nedostatkem diferenciační schopnosti a je spojován s dysgrafií. Orgánové příčiny jsou na základě poruchy sluchu, zvláště percepčního typu, oligofrenií a různými důsledky drobných poruch mozku v motorické oblasti tzv. „centrální dyslalie“. Dále jsou příčinou různé obrny, rozštěpy, anomálie chrupu, zubní defekty. (Dvořák, 1999) V knize se zmiňuje o vlivu prostředí, hlavně v počáteční fázi výslovnosti. Dítě si podle něj osvojí vadnou výslovnost po matce (jako mluvním vzoru), ale i po sourozencích a lidech ze svého okolí. Proto je dobré na dítě od narození mluvit zřetelně, klidně a pomalu. Když na něj jeho nejbližší mluví roztomile, šišlavě a opakují po něm jeho nesprávnou výslovnost, ještě dítě utvrzují v jeho chybné řeči. (ibid)

V neposlední řadě má na nesprávné výslovnosti podíl i s**polečnost**, ve které dítě vyrůstá, žije a získává první životní zkušenosti. Jestliže je neustále za své chyby v řeči napomínáno, nedostatky se mu připomínají, jeho sebevědomí se snižuje. Posiluje se jeho neschopnost se správně vyjadřovat a tak být jako ostatní. Buď to učení se správné výslovnosti vzdá nebo se u něho vyskytne protestní chování, a schválně se nebude snažit.

Krahulcová v knize Dyslalie - patlavost vyjmenovává tyto ***příčiny, které se vyskytují v různém vzájemném stupni, poměru a závislosti:***

1. dědičnost (např. specifické rodové nízké nadání pro řeč, opožděný vývoj v řeči v rodině, nebo opožděný vývoj sluchu pro řeč)

2. vrozené dispozice (postižení centrálního nervového systému, smyslová postižení zejména sluchu a zraku)

3. vlivy prostředí (nesprávný mluvní vzor, nedostatek citových prožitků, nedostatek stimulace ke komunikaci, výchovné chyby, neurotizace dítěte v souvislosti s jeho nesprávnou nebo vadou výslovností)

4. patologie mluvních orgánů (v oblasti dýchání, fonace, artikulace)

5. další postižení senzorické, mentální (Krahulcová, 2013)

2.3 Symptomatologie

Dyslalie postihuje jednotlivé hlásky nebo hláskové skupiny nebo i celá slova. Podle toho rozeznáváme **patlavost hláskovou, slabikovou nebo slovní**. Při *hláskové patlavosti* jsou postiženy jednotlivé fonémy, a podle toho se také *projevuje takto:*

– dítě hlásku vynechává, to se nazývá *mogilalie* – vyskytuje se ve složitých slabikách, dítě však hlásku úplně nevynechává, ale alespoň ji naznačuje neurčitým hláskovým zvukem (např. místo kámen – ámen). Celková mogilalie je obvyklá u dětí na začátku vývoje výslovnosti a týká se konkrétní hlásky a považuje se za fyziologickou do 4 let. Od tohoto věku by dítě mělo zachovávat správný počet hlásek ve slově.

- dítě určitou hlásku zaměňuje za jinou – *paralalie* – záměna je prováděna důsledně a pravidelně (např. roura – loula). Objevuje se také na začátku vývoje výslovnosti, ale přetrvává mnohem déle. Záměny hlásek se považují za fyziologické do určitého věku, potom jsou patologické a je vhodné zahájit reedukaci. Např. až do 7 let se považuje paralalie za fyziologickou pokud jde o hlásky „l", sykavky, polosykavky a vibranty.

- dítě hlásku sice vytváří, ale vyslovuje ji nesprávně – *tzv. ismus* – např. nesprávně tvořená hláska „s“ se označuje jako sigmatismus, hláska „r“ jako rotacismus.

- dítě vyslovuje nesprávně více hlásek, hlavně souhlásek – *mnohočetná patlavost = dyslalia multiplex*

- dítě vyslovuje skoro všechny hlásky nesprávně a ještě i redukuje zároveň složené slabiky, takže řeč je skoro nesrozumitelná. Místo jednotlivých hlásek používá většinou hlásku „t“ – *torismus* (Dvořák, 1999)

Může dojít a také dochází ke kombinaci příznaků. Dyslalie se spojuje s opožděným vývojem řeči. Je spojena viz výše s dumláním prstů, kdy dochází k předkusu horní čelisti. V literatuře se uvádí, že se o dyslalii hovoří také se spojením s neurózami (jako např. mentální anorexie, tik). Může se objevit i u mentálního postižení. Charakteristickou pro dyslalii je chybná tvorba hlásky Ř, dále R a sykavek.

Dyslalie se projevuje i v psaném projevu. Mnohé děti píší tak, jak mluvené slovo vyslovují. To se vyskytuje u hlásek, které děti nahrazují při mluvení za správné.

2.4 Diagnostika dyslalie

Diagnostika vždy vychází z posouzení aktuálního vývojového stadia řeči. Na základě osobní anamnézy se dozvíme o nástupu napodobujícího žvatlání, celkovém vývoji motorických schopností, hudební a napodobovací schopnosti dítěte. Při rozhovoru s rodiči si všímáme i jejich výslovnosti.

Při prvním rozhovoru se navazuje kontakt s dítětem i jeho rodiči. Na základě rozhovoru s rodiči se sestaví anamnéza. S vyšetřovaným dítětem se naváže volný rozhovor pomocí pojmenování obrázků a spontánní komunikace. Z tohoto vyšetření se dá zjistit o jakou dyslalii se jedná, v jakých pozicích dítě hlásku vyslovuje nesprávně. Logoped provede orientační vyšetření sluchu a může dítě odeslat na vyšetření sluchu na odborné pracoviště ORL. Dále logoped provede vyšetření artikulačních orgánů, vyšetření motoriky a stanoví postup pro odstranění artikulačních nedostatků.

3 Kazuistická studie

3.1 Cíl

Cílem praktické části bakalářské práce byla realizace logopedické diagnostiky u dívky předškolního zařízení mateřské školy s poruchou artikulace. Dívce je 6 let.

V průběhu několika konzultací jsem si vytvořila vlastní seznam slov, pomocí kterých jsem prováděla vyšetření. K vyšetření artikulace jsem si ke každé hlásce našla obrázek.

Diagnostika probíhala v domácím prostředí dívky 28. 12. 2015 v dopoledních hodinách. Dívka byla seznámena s průběhem činnosti. Vyšetření trvalo asi jednu hodinu s malými přestávkami k odpočinku.

3.2 Metody

Kazuistická studie popisuje osobní a rodinnou anamnézu, tvorbu vlastních tabulek a postup při logopedické diagnostice poruchy artikulace. Použila jsem metodu kvalitativního průzkumu záměrného výběru a metodu pedagogického průzkumu, který nehledá příčiny určitého jevu, ale pouze konstatuje určitý stav, tj. úroveň artikulace. Využila jsem vztahovou analýzu, která zkoumá vztahy mezi jednotlivými stránkami jevů a proniká hlouběji do jejich povahy. Sestavila jsem si nestandardizované testy na vyšetření artikulace a vytvořila jsem si vlastní metodiku. (Horák, Chráska, 1989)

Logopedickou diagnostiku jsem rozložila na jednotlivé složky vyšetření artikulace tj. vyšetření výslovnosti hlásek, vyšetření fonematického sluchu (distinktivní rysy hlásek), fonologické projevy - specifické asimilace sykavek, specifické asimilace alveolár a palatál a hlásek R - L.

3.2.1 Metody vyšetření artikulace

Diagnostiku poruchy artikulace jsem vyšetřovala u všech hlásek. Vyšetření probíhalo pomocí obrázků, které jsem si sama vybrala (příloha č. 2). Obrázek jsem dívce ukazovala vždy alespoň jeden k dané hlásce. Vyšetřovaná hláska se nachází vždy na začátku, uprostřed a na konci slova. V tabulce č. 1 jsou samohlásky, ke každé samohlásce je slovo s touto samohláskou na začátku, uprostřed a na konci. V dalších sloupcích je místo pro záznam, jestli hlásku vyslovuje správně, nebo ji vynechala (elize), zaměňuje nebo vyslovuje nesprávně. V posledním sloupci hodnocení budou udělovány body. Pokud hlásku vysloví správně dostane jeden bod, pokud hlásku vynechá, zamění nebo ji vysloví nesprávně nebude ohodnocena žádným bodem, ale dostane nula bodů.

V tabulce č. 2 jsou vyšetřované souhlásky - sykavky. Opět je v prvním sloupci hláska, ve druhém sloupci je pozice dané hlásky a ve třetím sloupci je vyšetřované slovo. V dalších sloupcích je, zda vyslovuje hlásku správně, nebo ji vynechala (elize), zaměňuje nebo vyslovuje nesprávně. V posledním sloupci hodnocení budou udělovány body. Pokud hlásku vysloví správně dostane jeden bod, pokud hlásku vynechá, zamění nebo ji vysloví nesprávně nebude ohodnocena žádným bodem, ale dostane nula bodů.

V tabulce č. 3 jsou hlásky bě, pě, vě, mě. V prvním sloupci je hláska, ve druhém sloupci je pozice hlásky a ve třetím sloupci je slovo. V dalším sloupci je, zda hlásku vyslovuje správně, nebo ji vynechala (elize), zda ji zaměnila nebo vyslovila nesprávně. V posledním sloupci hodnocení budou udělovány body. Pokud hlásku vysloví správně dostane jeden bod, pokud hlásku vynechá, zamění nebo ji vysloví nesprávně nebude ohodnocena žádným bodem, ale dostane nula bodů.

V tabulce č. 4. jsou hlásky P, B, M, F, V, T, D, N, L, R, Ř. V prvním sloupci je hláska, ve druhém sloupci je pozice hlásky a ve třetím sloupci je slovo. V dalším sloupci je, zda hlásku vyslovuje správně, nebo ji vynechala (elize), zda ji zaměnila nebo vyslovila nesprávně. V posledním sloupci hodnocení budou udělovány body. Pokud hlásku vysloví správně dostane jeden bod, pokud hlásku vynechá, zamění nebo ji vysloví nesprávně nebude ohodnocena žádným bodem, ale dostane nula bodů.

V tabulce č. 5. jsou hlásky Ť, Ď, Ň, J, K, G, CH, H. V prvním sloupci je hláska, ve druhém sloupci je pozice hlásky a ve třetím sloupci je slovo. V dalším sloupci je, zda hlásku vyslovuje správně, nebo ji vynechala (elize), zda ji zaměnila nebo vyslovila nesprávně. V posledním sloupci hodnocení budou udělovány body. Pokud hlásku vysloví správně dostane jeden bod, pokud hlásku vynechá, zamění nebo ji vysloví nesprávně nebude ohodnocena žádným bodem.

3.2.2 Metody vyšetření fonematického sluchu

Vyšetřovala jsem fonematický sluch. Nejprve jsem si rozdělila distinktivní rysy do skupin na: znělost – neznělost, nosovost – nenosovost, kontinuálnost – nekontinuálnost a kompaktnost – difuznost. Potom jsem si našla v publikaci Logopedie v praxi od P. Štěpána a Petráše jednotlivá slova. Některá slova jsem si i vymyslela. Všechna splňují přísná kritéria logopedického vyšetření. V každé skupině je deset párů smysluplných slov. Účelem vyšetření je, jestli dívka pozná rozdíl mezi jednotlivými slovy a slyší, zda jsou slova stejná nebo ne. Dvojice slov se liší jenom jedním distinktivním rysem. Dívka nemá při vyšetření zrakovou

podporu. Před vyšetřením jsem ji vysvětlila, že budu říkat dvojice slov a ona mi musí říct, jestli slyší nebo neslyší rozdíl v jednotlivých slovech.

V tabulce č. 6. - 9. jsem pomocí slov vyšetřovala distinktivní rysy hlásek -znělost - neznělost, nosovost - nenosovost, kontinuálnost - nekontinuálnost, kompaktnost a difuznost. V prvním sloupci jsou dvě slova, která se v prvním, třetím, čtvrtém, pátém, sedmém, osmém a desátém řádku liší. Ve druhém, šestém a devátém řádku jsou stejná. Ve druhém sloupci je zaznamenáno zda dívka rozlišila sluchem stejné a rozdílné hlásky. Ve třetím sloupci je bodové ohodnocení. Když rozdíl slyšela dostala bod, když neslyšela, bod nedostala.
Jsou to tato slova:

Tabulka č. 6 na znělost a neznělost – tři – dři, duha – duha, ploty – plody, tuby – dudy, tudy – dudy, tým – tým, lité – lidé, puk – buk, bláto – bláto, den – ten

Tabulka č. 7 na nosovost a nenosovost – nos – los, máma – máma, můj – lůj, nitě – dítě, mává – dává, salám – salám, vana – vata, muška – tužka, myška – myška, mouka – louka

Tabulka č. 8 na kontinuálnost a nekontinuálnost – metr – Petr, koupe – koupe, chata – vata, veze – vede, mele – mete, mouka – mouka, husa – pusa, vrána – brána, liška – liška, bába – žába

Tabulka č. 9 na kompaktnost a difuznost - kos – kus, sud – sud, malá – milá, tužka – taška, kupa - kopa, dům – dům, pas – pes, táta – teta, cop – cop, pec – pac

3.2.3 Metody vyšetření fonologických projevů

V tabulce č. 10 jsou slova pro vyšetření specifických asimilací sykavek. V prvním sloupci je slovo, ve druhém sloupci záznam zda slovo vyslovila správně, ve druhém zda nějakou hlásku vynechala, ve třetím je záznam zda hlásku zaměnila a ve čtvrtém sloupci zda ji vyslovila nesprávně. V posledním sloupci je bodové ohodnocení. Když slovo vyslovila správně dostala jeden bod, pokud hlásku ve slově vynechala, nebo zaměnila nebo vyslovila slovo nesprávně, nedostala žádný bod.

Dívce jsem vysvětlila, že musí po mě opakovat slova, která slyší. Opět vyšetření proběhlo bez zrakové podpory.

- Specifické asimilace sykavek:

S-Š - sešit, listonoš, sušenka, osuška, snáší

Š-S - šest, šustí, švestka, šelest, šos

Z-Ž - závaží, založí, zboží, zážitek, zvážil

Ž-Z - železo, žaluzie, žízeň, žezlo, železnice

C-Č - cvičky, cvičí, cestička, cihlička, cvičitel

Č-C - čepice, chlapečci, na klouzačce, po cestičce, čepec

V tabulce č. 11. jsou slova na specifické asimilace hlásek R - L. V prvním sloupci je slovo, ve druhém sloupci záznam zda slovo vyslovila správně, ve druhém zda nějakou hlásku vynechala, ve třetím je záznam zda hlásku zaměnila a ve čtvrtém sloupci zda ji vyslovila nesprávně. V posledním sloupci je bodové ohodnocení. Když slovo vyslovila správně dostala jeden bod, pokud hlásku ve slově vynechala, nebo zaměnila nebo vyslovila slovo nesprávně, nedostala žádný bod.

- Specifické asimilace hlásek R-L pomocí těchto slov:

branka - Blanka, hrad - hlad, kanár - kanál, rak - lak, vrak - vlak

V tabulce č. 12 jsou slova na specifické asimilace alveolár a palatál. V prvním sloupci je slovo, ve druhém sloupci záznam zda slovo vyslovila správně, ve druhém zda nějakou hlásku vynechala, ve třetím je záznam zda hlásku zaměnila a ve čtvrtém sloupci zda ji vyslovila nesprávně. V posledním sloupci je bodové ohodnocení. Když slovo vyslovila správně dostala jeden bod, pokud hlásku ve slově vynechala, nebo zaměnila nebo vyslovila slovo nesprávně, nedostala žádný bod.

- Specifické asimilace alveolár a palatál těmito slovy:

Ť-T - letitý, těsto, hostitel, pětiletý,

Ď-D - děda, divadlo,

Ď-N - hodiny, dílna, hladina, Laděnka, divizna

Ť-N - květiny, tetiny, stíny, Martina,

Ň-N - ceniny, prázdniny, nyní, jednání, není

3.2.4 Kazuistika

Kazuistika je popis jednoho nebo více respondentů, kteří mají stejné nebo různé symptomy nebo nemoci. Konkrétně se informace mohou týkat zdraví, narušené komunikační schopnosti, tělesného nebo mentálního postižení. Kazuistika je metodou, která se prezentuje v různých odborných časopisech, podle jednotlivých druhů popisovaných případů. Tato metoda se využívá pro seznámení odborníků s novými případy, které se vyskytly, ale také pro zlepšování péče o pacienty a o lidi s podobnými problémy.

3.3 Anamnestické údaje

Z hlediska **osobní anamnézy** se dívka se narodila v plánovaném termínu porodu. Těhotenství probíhalo bez problémů. Porod proběhl bez komplikací. Sama začala sedět v pěti měsících, lezla v deseti měsících a začala chodit v 15 měsících. Řeč se do 1 roku vyvíjela fyziologicky. Potom se vývoj řeči zastavil na používání asi 20 slov. Absolvovala všechny pravidelné povinné prohlídky u pediatra. Ve třech letech začala navštěvovat mateřskou školu. V současnosti navštěvuje předškolní třídu běžné mateřské školy a má odklad školní docházky o jeden rok.

Z rodinné anamnézy vyplývá, že dívka má dva bratry (10. a 13. let). Jeden ze sourozenců je levák. Rodina je úplná. Matka pracuje jako asistentka pedagoga na běžné základní škole. Otec má vysokou školu - obor konstrukční činnost ve strojírenství. Žádné poruchy řeči se v rodině nevyskytují.

Logopedickou poradnu navštěvuje od tří let. Logopedkou byla odeslána na vyšetření sluchu na ORL v Břeclavi z důvodu vyloučení sluchové vady (příloha č. 1 - Lékařská zpráva). S logopedkou spolupracuje bez větších obtíží, je klidná, dokáže se soustředit, je zvídavá. Náprava výslovnosti není doposud ukončena.

3.3.1 Výsledky vyšetření artikulace

V tabulce č. 1 jsou zaznamenány výsledky vyšetření artikulace a pod tabulkou je graf č. 1, ve kterém jsou vyobrazeny výsledky. Dívka umí správně vyslovit všechny samohlásky u vyšetřovaných slov.

Tabulka č. 1 : Samohlásky

hláska	pozice	slovo	správně	elize	zaměňuje	nesprávně	body
A	iniciální	Ála	[ála]				1
	mediální	máma	[máma]				1
	finální	mává	[mává]				1
E	iniciální	Ema	[ema]				1
	mediální	mete	[mete]				1
	finální	vedeme	[vedeme]				1
I	iniciální	Iva	[iva]				1
	mediální	umím	[umím]				1
	finální	jí	[jí]				1
O	iniciální	Oto	[oto]				1
	mediální	kominík	[kominík]				1
	finální	oko	[oko]				1
U	iniciální	umí	[umí]				1
	mediální	nebude	[nebude]				1
	finální	bubu	[bubu]				1
OU	iniciální	ouvej	[ouvej]				1
	mediální	houba	[houba]				1
	finální	vedou	[vedou]				1
AU	iniciální	auto	[auto]				1
	mediální	Paula	[paula]				1
	finální	čau	[čau]				1
EU	iniciální	euro	[eulo]				1

Graf č. 1

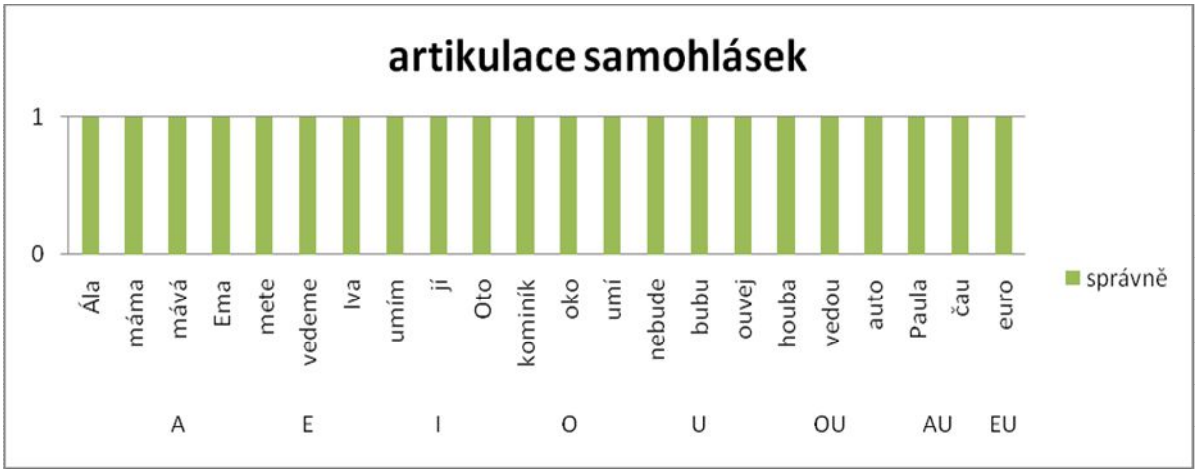

V tabulce č.2 jsou výsledky vyšetření artikulace sykavek a grafické znázornění je v grafu č. 2. Dívka umí správně vyslovit hlásku [s] v iniciální, mediální a finální podobě, hlásku [z] umí vyslovit v iniciální, mediální a finální pozici. Hlásku [c] vyslovuje správně jen v iniciální pozici, v mediální a finální pozici ji vyslovuje nesprávně. U hlásky [š] vyslovuje slova neprávně s hláskou v iniciální, mediální i finální pozici. Hlásku [ž] vyslovuje nesprávně v iniciální a mediální pozici. Hlásku [č] vyslovuje správně ve všech pozicích vybraných slov.

Tabulka č. 2 : Sykavky

hláska	pozice	slovo	správně	mogilálie	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
S	iniciální	stůl	[stůl]				1
	mediální	maso	[maso]				1
	finální	pes	[pes]				1
Z	iniciální	zima	[zima]				1
	mediální	váza	[váza]				1
C	iniciální	cena	[cena]				1
	mediální	opice				[opiče]	0
	finální	konec				[koneč]	0
Š	iniciální	šnek				[snek]	0
	mediální	kaše				[kase]	0
	finální	koš				[kos]	0
Ž	iniciální	žába				[zába]	0
	mediální	ježek				[jezek]	0
Č	iniciální	čaj	[čaj]				1
	mediální	kočka	[kočka]				1
	finální	meč	[meč]				1

Graf č. 2

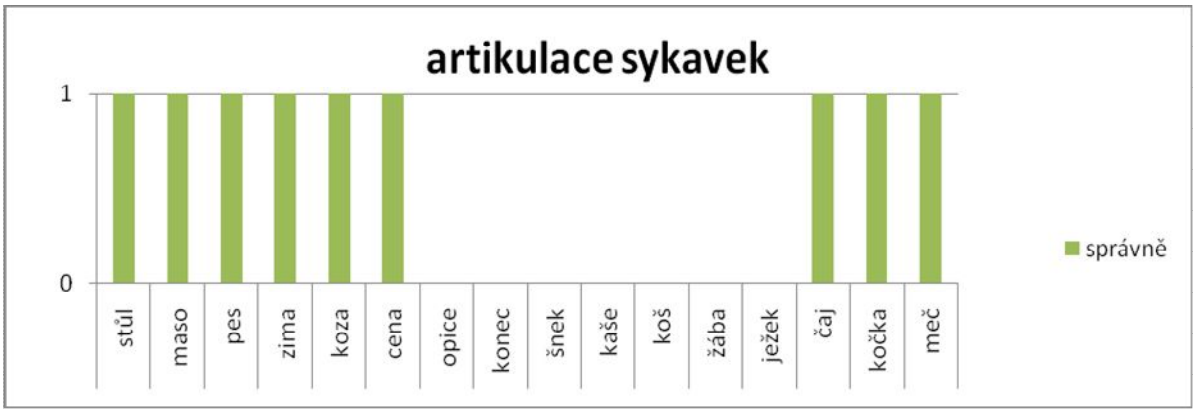

V tabulce č. 3 jsou vyšetřeny hlásky bě, pě, vě, mě a v grafu č. 3 jsou znázorněny výsledky graficky. Hlásku ve všech slovech vyslovuje správně.

Tabulka č. 3 : Hlásky bě, pě, vě, mě

hláska	pozice	slovo	správně	mogilálie	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
BĚ	iniciální	Běta	[bjeta]				1
	mediální	na houbě	[na houbje]				1
PĚ	iniciální	pěna	[pjena]				1
	mediální	napětí	[napjetí]				1
	finální	poupě	[poupje]				1
VĚ	iniciální	větev	[vjetev]				1
	mediální	květ	[kvjet]				1
	finální	v domově	[vdomovje]				1
MĚ	iniciální	měsíc	[měsíc]				1
	mediální	teploměr	[teploměr]				1
	finální	mámě	[mámně]				1

Graf č. 3

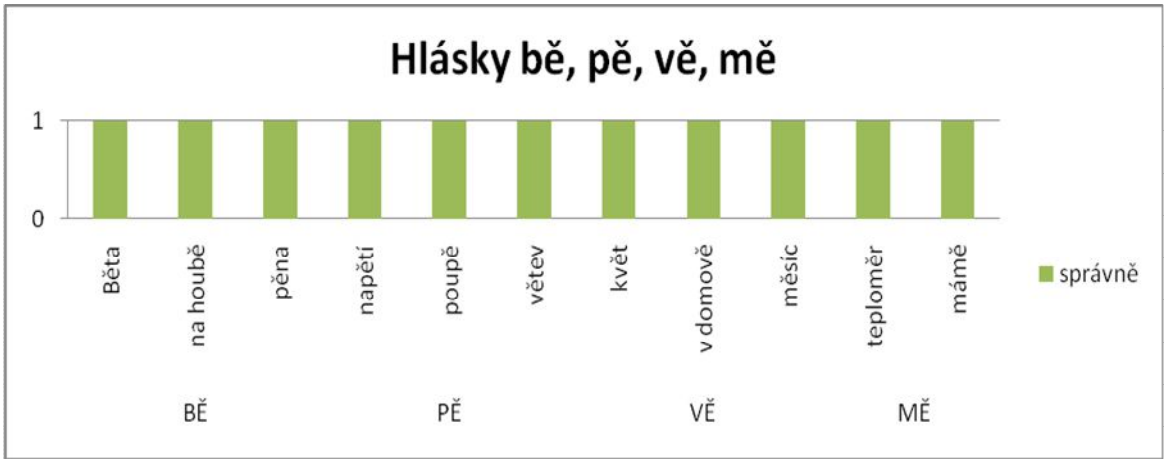

V tabulce č. 4 jsou vyšetřovány hlásky a pod tabulkou je graf č. 4, ve kterém jsou výsledky vyšetření artikulace: hlásky p, b, m, f, v, t, d, n, l v iniciální, mediální a finální pozici vyslovuje ve všech slovech správně. U hlásek r a ř vyslovuje ve všech pozicích nesprávně.

Tabulka č. 4 - Hlásky P, B, M, F, V, T, D, N, L, R, Ř

hláska	pozice	slovo	správně	mogilálie	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
P	iniciální	pupeny	[pupeny]				1
	mediální	kopá	[kopá]				1
	finální	otep	[otep]				1
B	iniciální	banán	[banán]				1
	mediální	boby	[boby]				1
M	iniciální	máma	[máma]				1
	mediální	doma	[doma]				1
	finální	tam	[tam]				1
F	iniciální	Fanda	[fanda]				1
	mediální	hafá	[hafá]				1
	finální	pif-paf	[pifpaf]				1
V	iniciální	vana	[vana]				1
	mediální	nová	[nová]				1
T	iniciální	táta	[táta]				1
	mediální	mete	[mete]				1
	finální	mít	[mít]				1
D	iniciální	domino	[domino]				1
	mediální	padá	[padá]				1
N	iniciální	noviny	[noviny]				1
	mediální	Dana	[dana]				1
	finální	buben	[buben]				1
L	iniciální	lampa	[lampa]				1
	mediální	malá	[malá]				1
	finální	jetel	[jetel]				1
R	iniciální	Roman				[loman]	0
	mediální	barák				[balák]	0
	finální	metr				[metl]	0
Ř	iniciální	řepa				[žepa]	0
	mediální	kuře				[kuže]	0
	finální	keř				[kež]	0

Graf č. 4

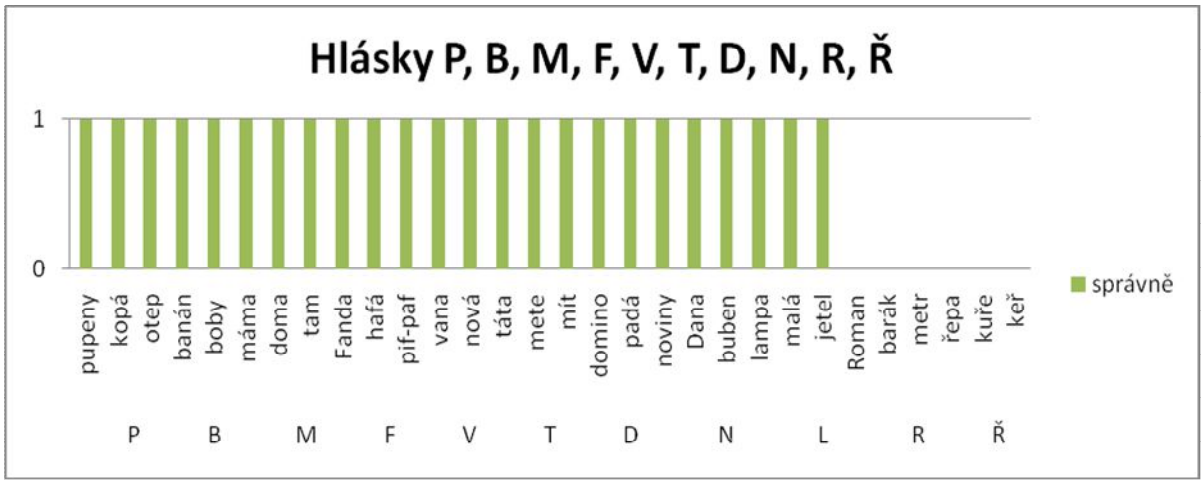

Výsledky vyšetření artikulace u hlásek ť, ď, ň, j, k, g, ch, h dopadlo s dobrým výsledkem. Dívka všechny hlásky vyslovovala správně (viz tabulka č. 5 a graf č. 5).

Tabulka č. 5 : Hlásky Ť, Ď, Ň, J, K, G, CH, H

hláska	pozice	slovo	správně	mogilálie	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
Ť	iniciální	tiká	[tiká]				1
	mediální	na poště	[napoště]				1
	finální	paměť	[paměť]				1
Ď	iniciální	divoký	[divoký]				1
	mediální	budík	[budík]				1
Ň	iniciální	nit	[nit]				1
	mediální	kniha	[kniha]				1
	finální	kůň	[kůň]				1
J	iniciální	jáma	[jáma]				1
	mediální	pojedeme	[pojedeme]				1
	finální	pokoj	[pokoj]				1
K	iniciální	kometa	[kometa]				1
	mediální	tuky	[tuky]				1
	finální	mák	[mák]				1
G	iniciální	guma	[guma]				1
	mediální	vagon	[vagon]				1
CH	iniciální	chata	[chata]				1
	mediální	míchá	[míchá]				1
	finální	duch	[duch]				1
H	iniciální	hody	[hody]				1
	mediální	noha	[noha]				1

Graf č. 5

3.3.2 Výsledky vyšetření fonematického sluchu

Podle výsledků můžu konstatovat, že dívka má dobře rozvinutý fonematický sluch. Ve všech případech vyšetřovaných dvojic slov dobře rozeznala rozdíl mezi slovy a také slyšela stejné dvojice slov (viz tabulky č. 6 - 9 a grafy č. 6 - 9).

Tabulka č. 6 : Znělost - neznělost

slova	slyší rozdíl	hodnocení
tři - dři	/	1
duha - duha	/	1
ploty - plody	/	1
tuby - dudy	/	1
tudy - dudy	/	1
tým - tým	/	1
lité - lidé	/	1
puk - buk	/	1
bláto - bláto	/	1
den - ten	/	1

Graf č. 6

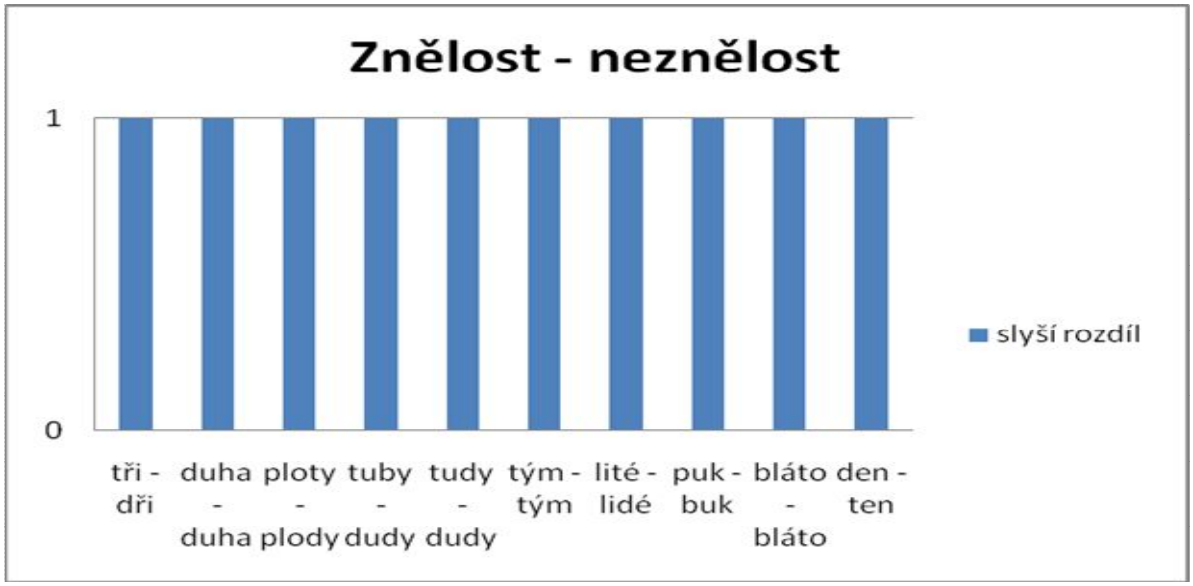

Tabulka č. 7. : Nosovost - nenosovost

slova	slyší rozdíl	hodnocení
nos - los	/	1
máma - máma	/	1
můj - lůj	/	1
nitě - dítě	/	1
mává - dává	/	1
salám - salám	/	1
vana - vata	/	1
muška - tužka	/	1
myška - myška	/	1
mouka - louka	/	1

Graf č.7

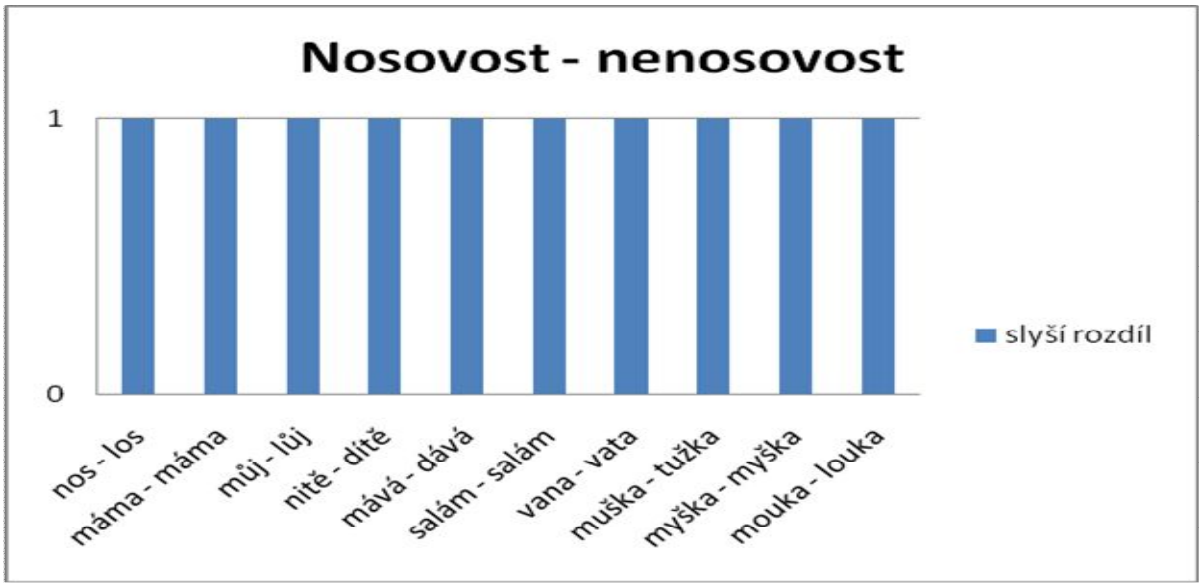

Tabulka č. 8. : Kontinuálnost - nekontinuálnost

slova	slyší rozdíl	hodnocení
metr - Petr	/	1
koupe - koupe	/	1
chata - vata	/	1
veze - vede	/	1
mele - mete	/	1
mouka - mouka	/	1
husa - pusa	/	1
vrána - brána	/	1
liška - liška	/	1
bába - žába	/	1

Graf č. 8

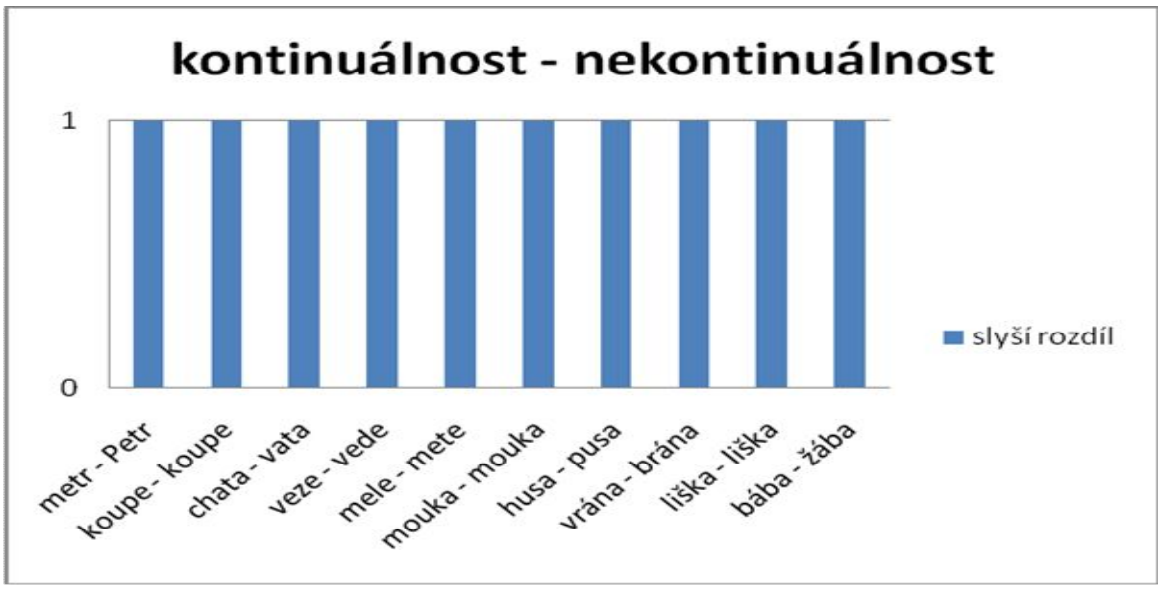

Tabulka č. 9. : Kompaktnost - difuznost

slova	slyší rozdíl	hodnocení
kos - kus	/	1
sud - sud	/	1
malá - milá	/	1
tužka - taška	/	1
kupa - kopa	/	1
dům - dům	/	1
pas - pes	/	1
táta - teta	/	1
cop - cop	/	1
pec - pac	/	1

Graf č. 9

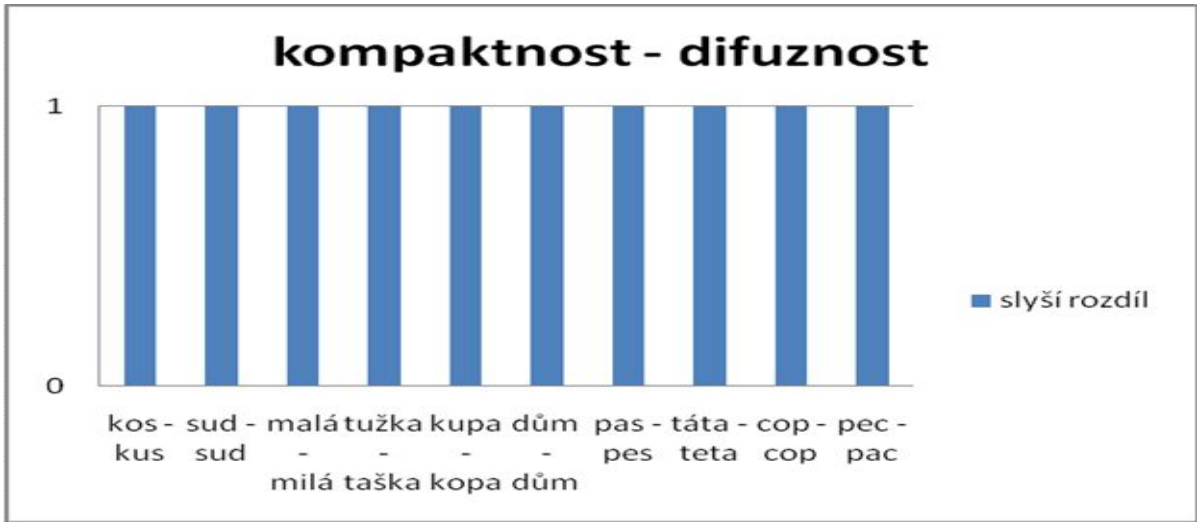

3.3.3 Výsledky fonologických projevů

Výsledky vyšetření specifických asimilací sykavek: dívka správně vyslovila slova sešit, listonoš, sušenka, snáší, cvičky, cvičí, cestička, cihlička a cvičitel. U slov osuška, šest, šustí, švestka, šelest, šos, závaží, založí, zboží, zážitek, zvážil, železo, žaluzie, žízeň, žezlo, železnice hlásky zaměňovala a u slov čepice, chlapečci, na klouzačce, po cestičce, čepec hlásky vyslovovala nesprávně (tabulka č. 10 a graf č. 10).

Tabulka č. 10. : Specifické asimilace sykavek

slovo	správně	vynechala	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
sešit	[sešit]				1
listonoš	[listonoš]				1
sušenka	[sušenka]				1
osuška				[ošuška]	0
snáší	[snáší]				1
šest				[sest]	0
šustí				[sustí]	0
švestka				[svestka]	0
šelest				[selest]	0
šos				[sos]	0
závaží				[závazí]	0
založí				[zalozí]	0
zboží				[zbozí]	0
zážitek				[zázitek]	0
zvážil				[zvázil]	0
železo				[zelezo]	0
žaluzie				[zaluzie]	0
žízeň				[zízeň]	0
žezlo				[zezlo]	0
železnice				[zeleznice]	0
cvičky	[cvičky]				1
cvičí	[cvičí]				1
cestička	[cestička]				1
cihlička	[cihlička]				1
cvičitel	[cvičitel]				1
čepice				[čepiče]	0
chlapečci				[chlapečči]	0
za klouzačce				[naklouzačče]	0
po cestičce				[pocestičče]	0
čepec				[čepeč]	0

Graf č. 10

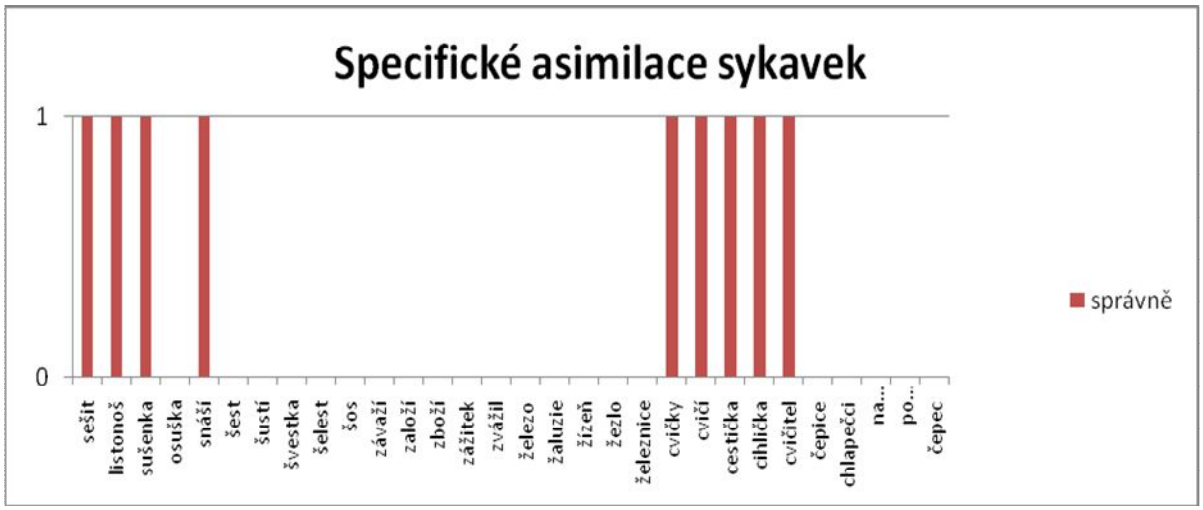

Výsledky vyšetření specifických asimilací hlásek R - L: vzhledem k probíhající logopedické intervenci a vyvozování hlásky R, dívka všechny slova vyslovuje nesprávně (tabulka č. 11). Graf jsem nesestrojovala.

Tabulka č. 11. : Specifické asimilace hlásek R-L

slovo	správně	vynechala	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
branka - Blanka				[blanka-blanka]	0
hrad - hlad				[hlad-hlad]	0
kanár - kanál				[kanál-kanál]	0
rak - lak				[lak-lak]	0
vrak - vlak				[vlak-vlak]	0

Výsledky vyšetření specifických asimilací alveolár a palatál: dívka nesprávně vyslovila jenom slova ceniny, prázdniny a nyní (tabulka č. 12 a graf č. 11).

Tabulka č. 12. : Specifické asimilace alveolár a palatál

slovo	správně	vynechala	zaměňuje	nesprávně	hodnocení
letitý	[letitý]				1
těsto	[těsto]				1
hostitel	[hostitel]				1
pětiletý	[pjetiletý]				1
děda	[děda]				1
divadlo	[divadlo]				1
hodiny	[hodiny]				1
dílna	[dílna]				1
hladina	[hladina]				1
Laděnka	[laděnka]				1
divizna	[divizna]				1
květiny	[kvjetiny]				1
tetiny	[tetiny]				1
stíny	[stíny]				1
Martina	[martina]				1
ceniny				[cenyny]	0
prázdniny				[prázdnyny]	0
nyní				[nyný]	0
jednání	[jednání]				1
není	[není]				1

Graf č. 11

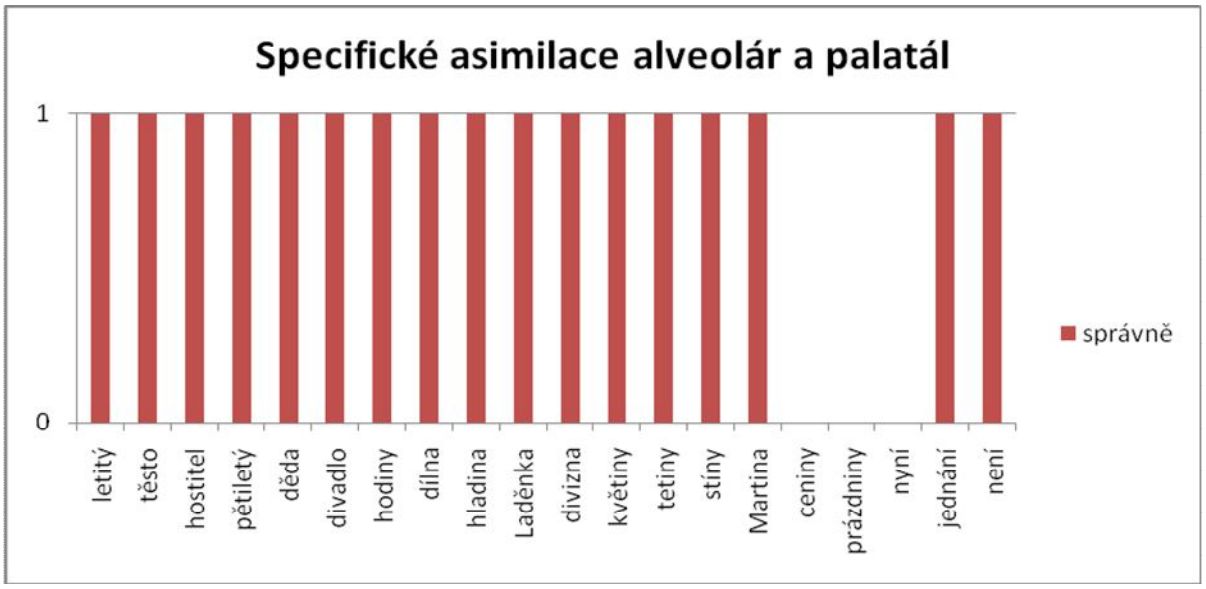

V souhrnném grafu č. 12 je patrné, které hlásky dívka umí a neumí vyslovovat. Zaměňuje sykavky Š, S, Ž, Z, Č, C a neumí vyslovovat hlásku R, Ř. Ostatní hlásky dívka vyslovit umí.

Graf č. 12

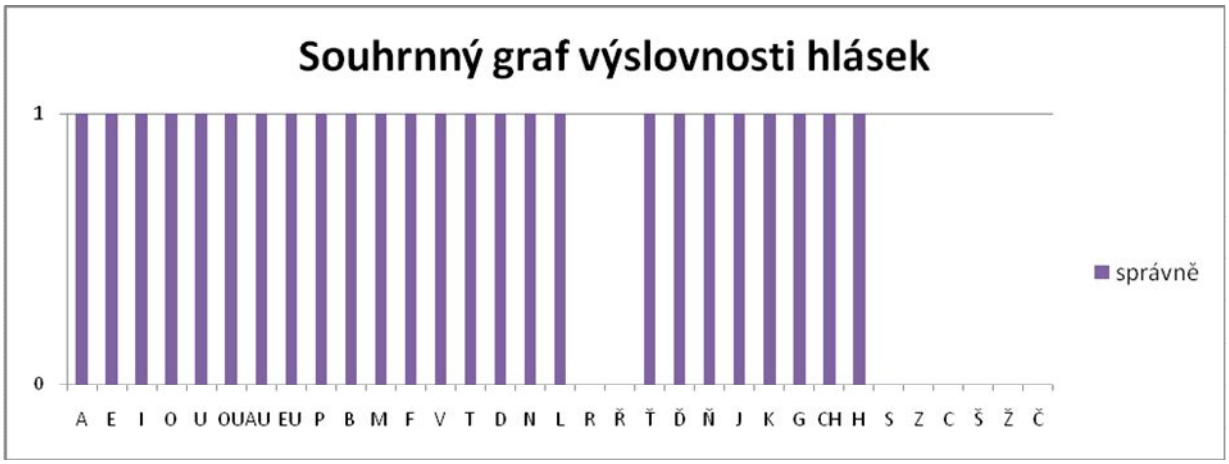

Závěr

Z logopedického vyšetření artikulace vyplývá, že dívka má problémy s výslovností sykavek a hlásek R a Ř. Z tohoto důvodu měla i odklad povinné školní docházky. V současné době stále navštěvuje logopedickou poradnu a probíhá intervence a nacvičování problémových hlásek.

Z vyšetření na fonematický sluchu je vidět, že ho dívka má již rozvinutý a slyší rozdíl ve výslovnosti jednotlivých slov.

Při vyšetření fonologických projevů na specifické asimilace sykavek se projevily nedostatky při výslovnosti problémových hlásek S, Š, Z, Ž, C, Č. Jednotlivé hlásky při vyšetření zaměňovala.

Při vyšetření specifických asimilací hlásek R - L také vyplynulo najevo, že dívka ještě neumí vyslovovat hlásku R.

Při vyšetření specifických asimilací alveolár a palatál dívka nesprávně vyslovila tři slova z celého seznamu slov.

Logopedické vyšetření pro mě bylo zajímavou zkušeností, protože už jako matka vím, co mé dceři dělá potíže. Můžu se proto ještě více zaměřit na její správnou logopedickou intervenci, ale samozřejmě pod odborným logopedickým vedením.

Seznam bibliografických citací

BEDNÁŘOVÁ, J.; ŠMARDOVÁ, V. *Diagnostika dítěte předškolního věku.* 1. vyd. Brno: Computer Press, a.s. 2007. ISBN 978-80-251-1829-0

BYTEŠNÍKOVÁ, I. *Komunikace dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3008-0

DVOŘÁK, J. *Slovní patlavost – verbální dyspraxie*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 1999. ISBN 80-902536-0-1.

DVOŘÁK, J. *Vývojová verbální dyspraxie.* 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2003. ISBN 80-902536-5-2.

DVOŘÁK, J. *Logopedický slovník*. 3. vyd. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum, 2007. ISBN 978-80-902536-6-7.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-803-01.

HORÁK, F.; CHRÁSKA, M. *Úvod do metodologie pedagogického výzkumu.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1989.

KLENKOVÁ, J.; KOLBÁBKOVÁ, H., *Diagnostika předškoláka – správný vývoj řeči dítěte*. Brno: HC Nakladatelství, 2005.

KLENKOVÁ, J. *Logopedie.* 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada Publishing a.s, 2006. ISBN 80-247-1110-9.

KRAHULCOVÁ, B. *Dyslalie - patlavost - Vady a poruchy výslovnosti.* 2. vyd. Praha: Beakra nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-903863-1-0.

LECHTA, V. a kol. *Logopedické repetitórium.* 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN - 80-08-00447-9.

LECHTA, V. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-572-5.

LECHTA, V. a kol. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-801-5.

MATĚJČEK, Z. *Dyslexie – specifické poruchy učení*. 2. vyd. Jinočany: nakladatelství a vydavatelství HendH, 1993. ISBN 80-85467-56-9.

MLČÁKOVÁ, R.; VITÁSKOVÁ, K. *Narušení artikulace a narušení vývoje mluvené řeči – vstup do problematiky.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2013.

PALKOVÁ, Z. *Fonetika a fonologie češtiny*. 1. vyd. Praha: vydavatelství Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-843-1.

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 7. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

ŠTĚPÁN, J.; PETRÁŠ, P. *Logopedie v praxi*. 2. vyd. Olomouc: metodická příručka Septima, 2005. ISBN 80-7216-212-8.

ŠTĚPÁN, J. *Logopedie - listy pro nácvik výslovnosti*. 1. vyd. Olomouc: nakladatelství Agentura Rubico, s.r.o., 2014. ISBN 978-80-7346-172-0.

VYŠTEJN, J. *Vady výslovnosti – diagnostika, ošetření a prevence patlavosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-24504-8.

ZELINKOVÁ, O. *Poruchy učení*. 10. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-800-7.

Všeobecná encyklopedie Diderot v osmi svazcích - svazek 1. Praha: Print Centrum, 1997. ISBN 80-90 2555-3-1.

Všeobecná encyklopedie Diderot v osmi svazcích - svazek 7. Praha: Print Centrum, 1997. ISBN 80-90 2555-9-0.

Obrázky dostupné z:

<http://www.pinterest.com> (obrázek chlapce, dívky)

<http://www.dumy.cz> (obrázek větve, pupenů)

<http://www.globalni-cteni.cz> (obrázek máma, táta)

<http://www.math.stackexchange.com> (obrázek domina)

<http://www.wiki.rvp.cz> (obrázek oka)

<http://www.graffutag.webnode.cz> (obrázek meče)

<http://www.i-creative.cz> (obrázek auta, kozy, šneka, opice, labutě, banánů, měsíce, ježka, pokoje, houby, měsíce, ptáčka)

<http://www.pixabay.com> (obrázek pěny)

<http://www.nnnikitka.blog.cz> (obrázek psa)

<http://www.tw.clipartogo.com> (obrázek vany)

<http://www.reklama-centrum.cz> (obrázek metr)

<http://www.free-designer.net> (obrázek nohy)

<http://www.celysvet.cz> (obrázek koně)

<http://www.deti-vira.cz> (obrázek komety)

<http://www.dobre-napady.sk> (obrázek budíku, lampy)

<http://www.graff.webgarden.cz> (obrázek vagonu)

<http://www.investuj.sk> (obrázek eura)

<http://www.eico.cz> (obrázek ducha)

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Lékařská zpráva z ORL

Příloha č. 2. Obrázky k vyšetření artikulace

Příloha č. 1 : Lékařská zpráva z ORL

L É K A Ř S K Á Z P R Á V A

Vízdalová Marie — ČP:095728/8519
Podivín Nerudova 771 — Dne: 07.05.2013
Zdravotní pojišťovna:111

---

sub.:Pac.odeslána k vyšetření sluchu - je v péči logopedie.
Do 3 let se verbálně neprojevovala,nyní začíná mluvit.
obj.:Otoskopicky-zvukovody volné,bubínky šedé,klidné
sliznice HCD klidná
percepční test:práh SRT v 25dB,100% v 35dB - norm.nález

záv.:Sluch v normě.
MUDr. Pluháčková Dagmar čas:13:54:40
Diagn.: F800 , F800 , F800 , Výkony/Počet: 72022/1, 72119/1,
09555/1,

74 313 102
MUDr.Dagmar PLUHÁČKOVÁ
FONIATR
Poliklinika Břeclav
tel.: 519 303 223

Příloha č. 2 - Obrázky k vyšetření artikulace

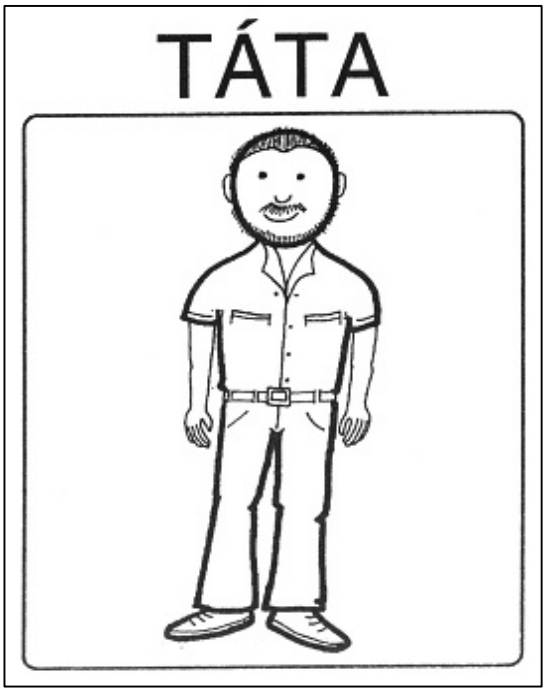

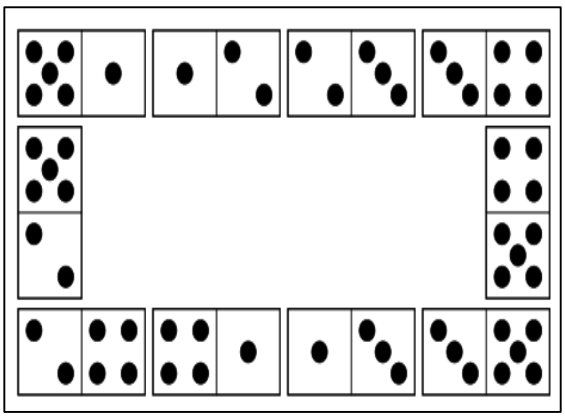

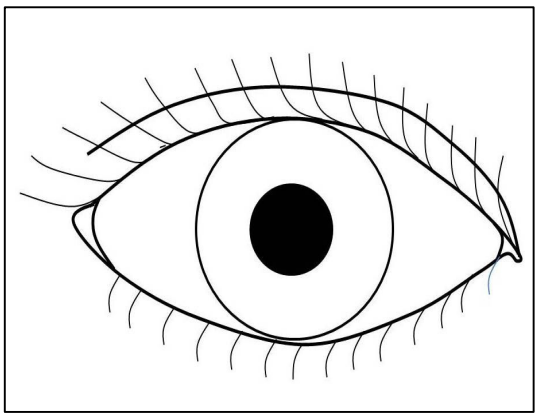

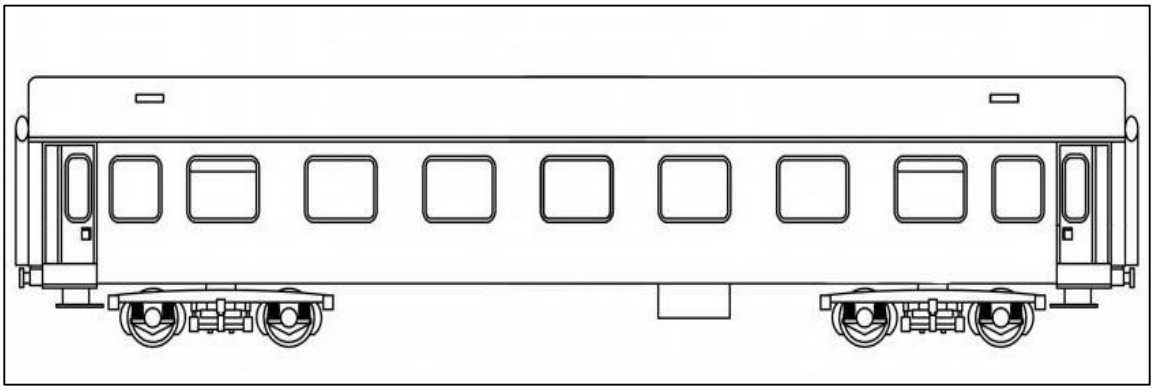

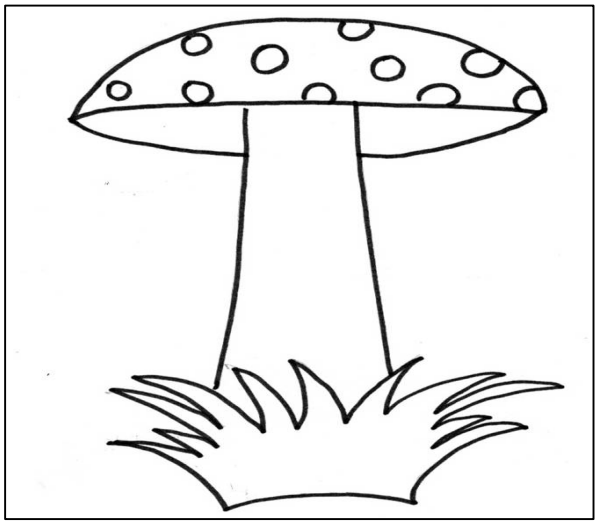

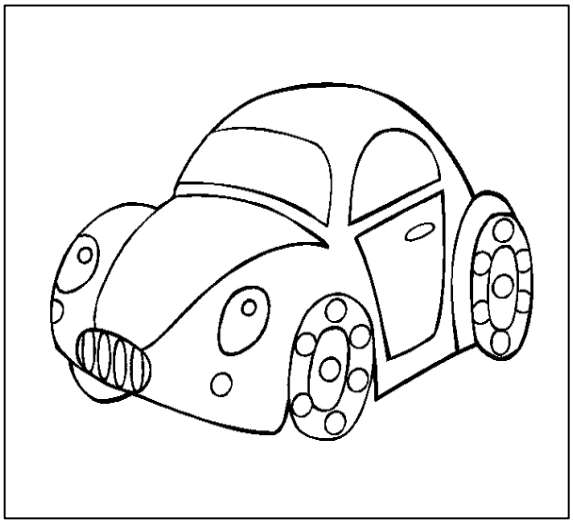

1
EURO

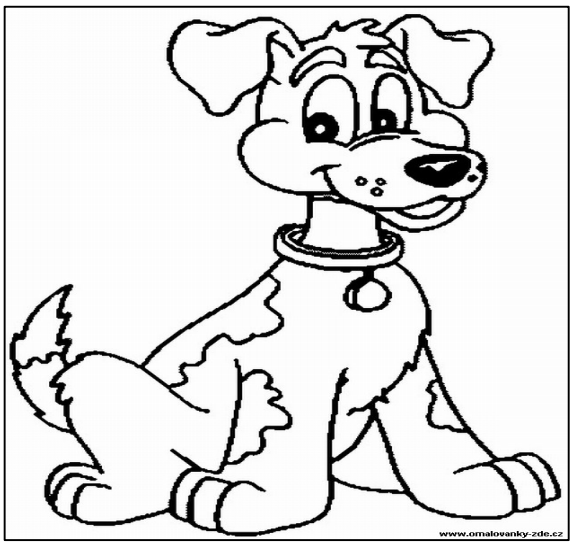
www.omalovanky-zde.cz

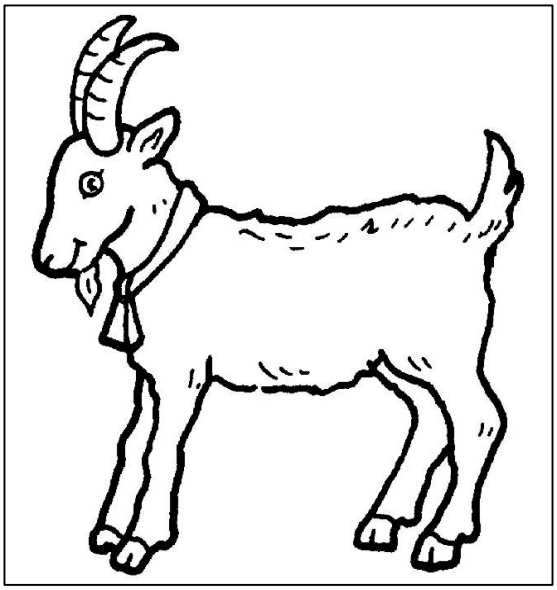

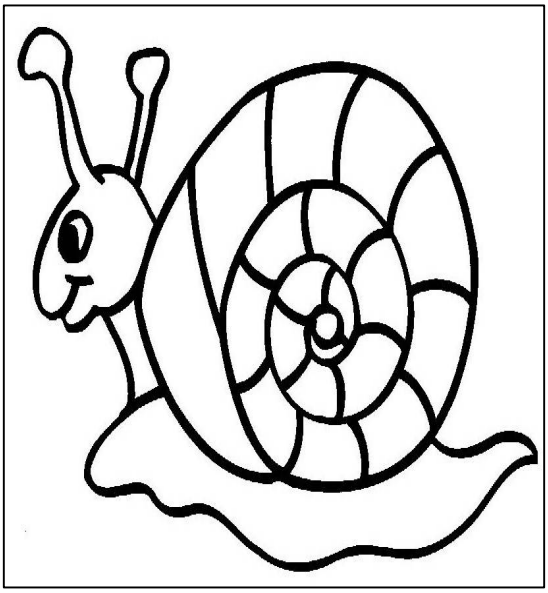

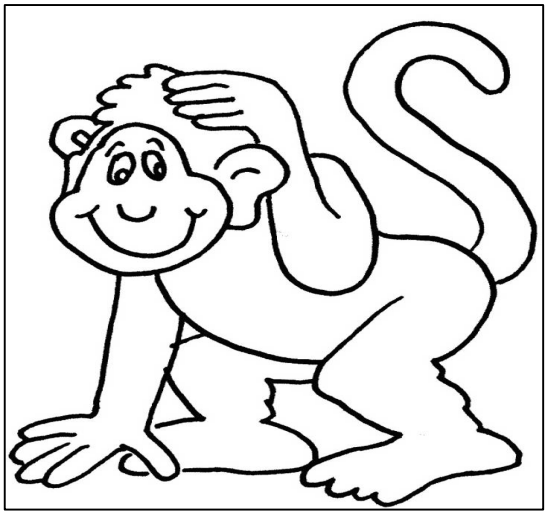

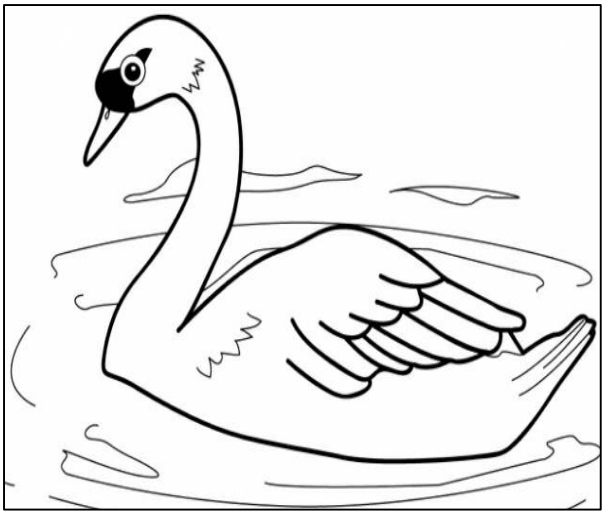

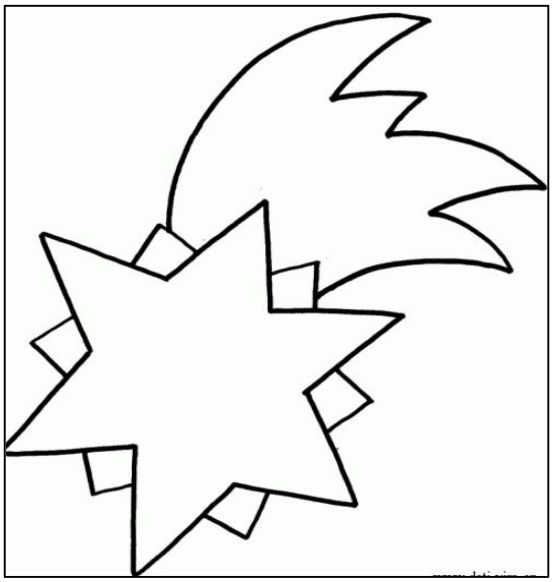

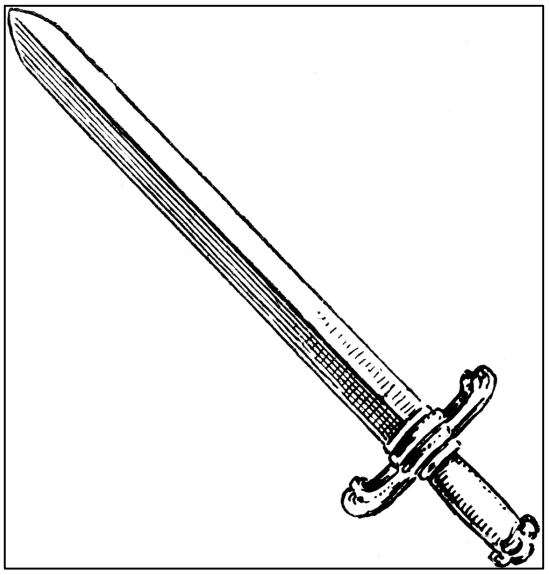

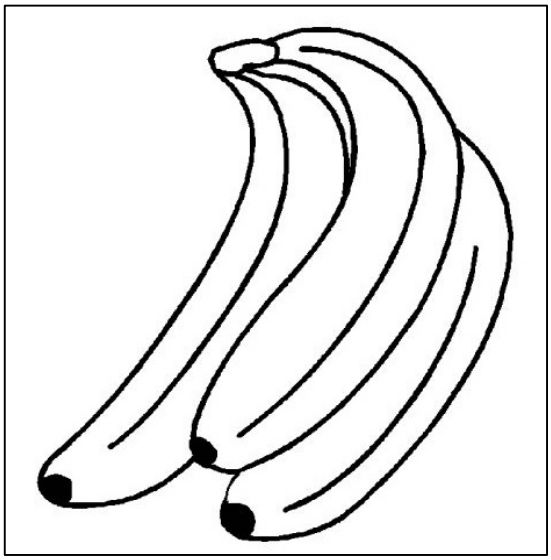

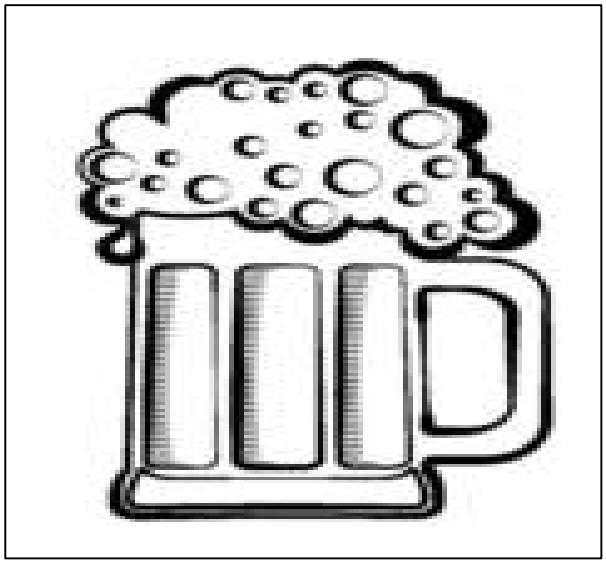

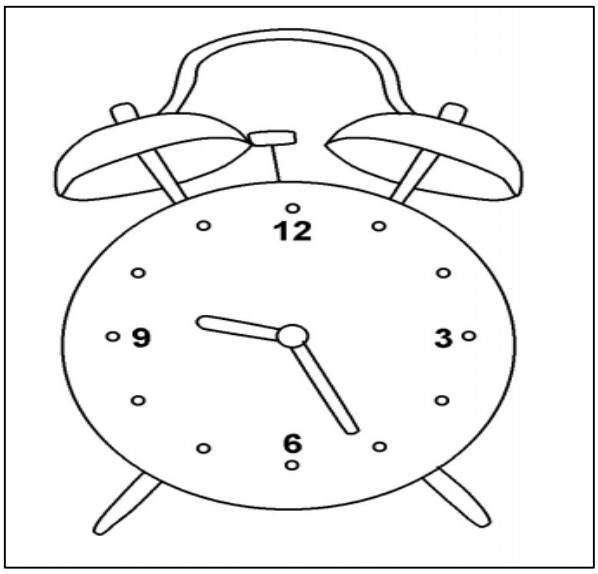
12
3
6
9

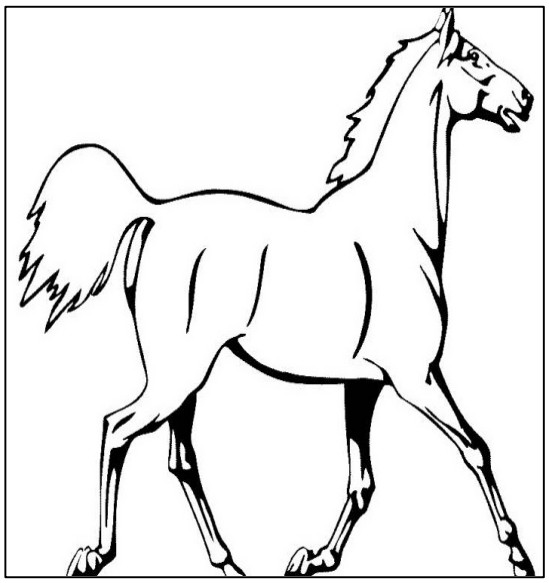

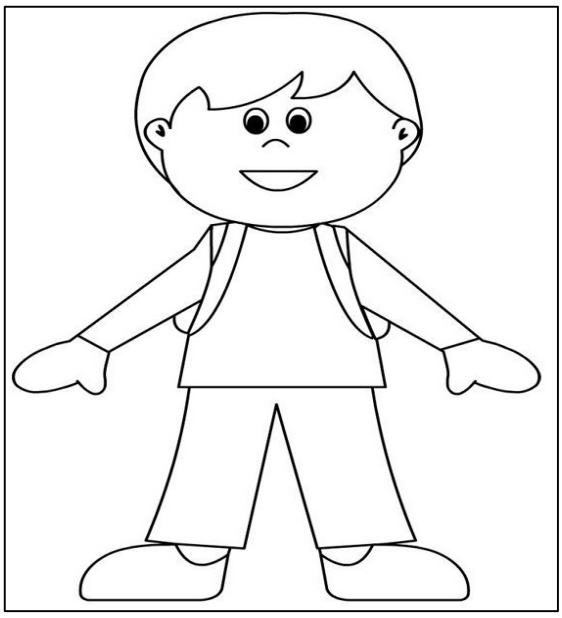

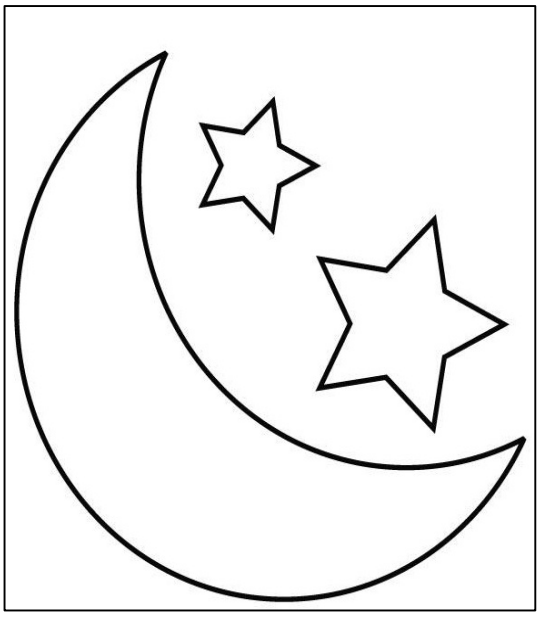

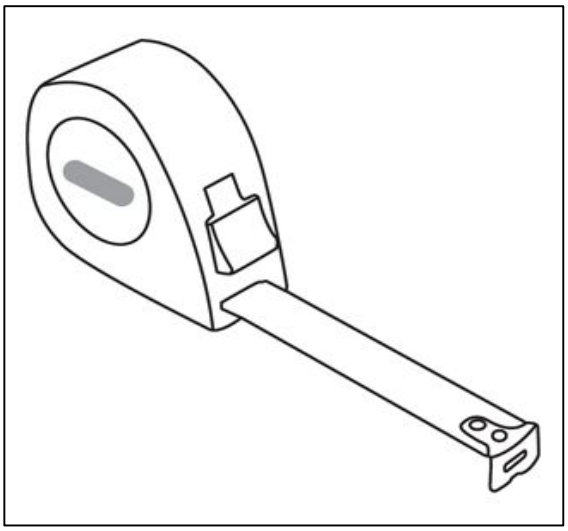

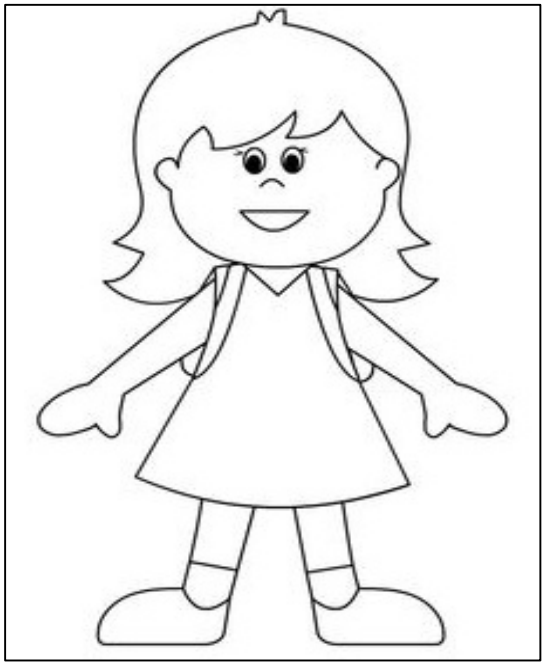

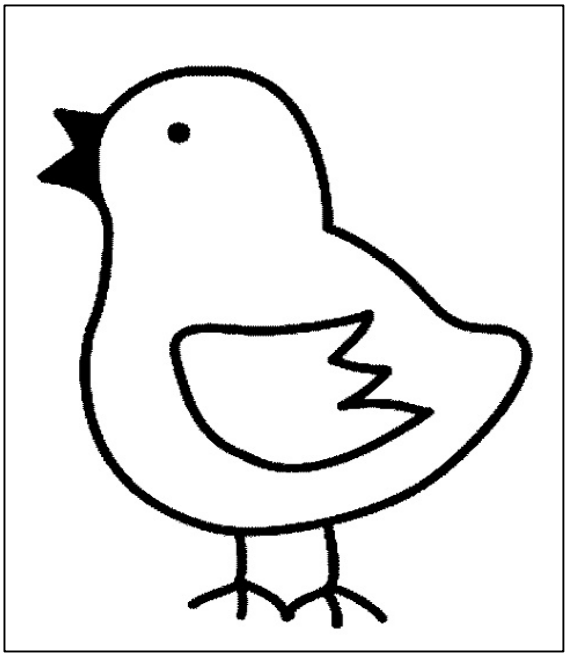

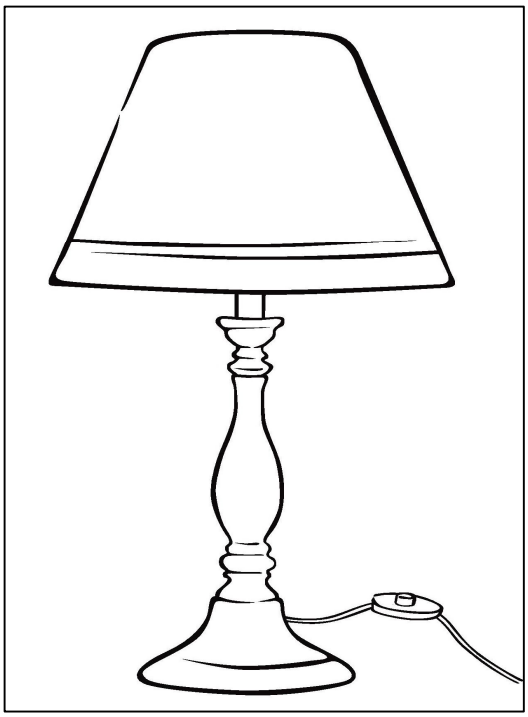

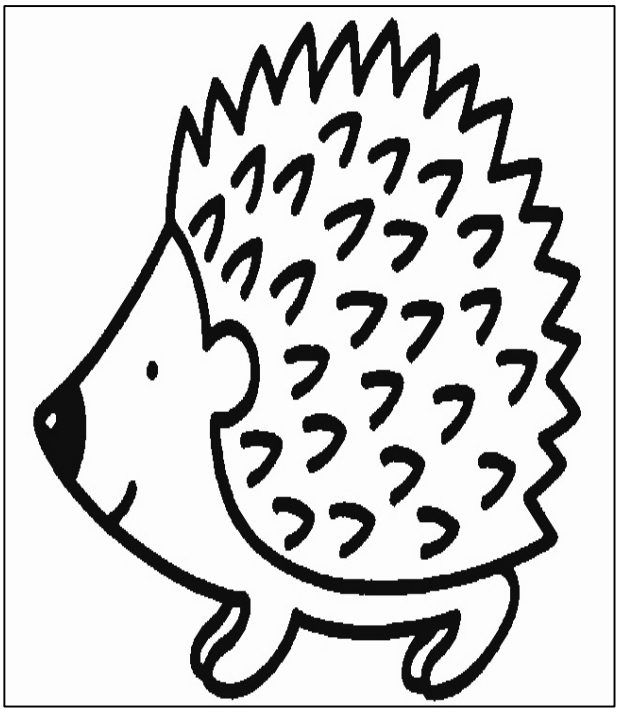

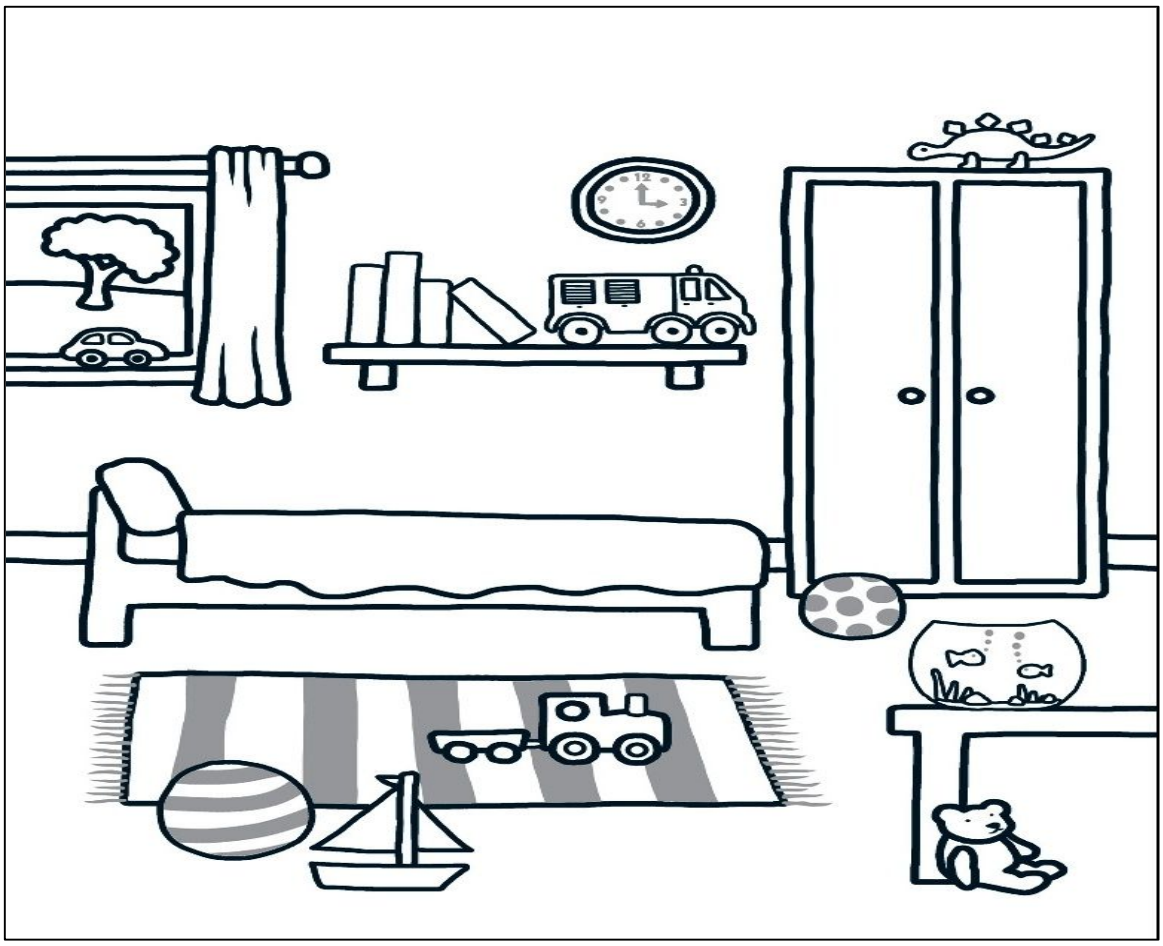

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Hana Vízdalová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PhDr. Renata Mlčáková Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Logopedická diagnostika poruchy artikulace u dívky v předškolním oddělení mateřské školy - kazuistická studie
Název v angličtině:	A logopedic diagnosis of articulation disability of a preschool girl in a nursery school- a casuistic study
Anotace práce:	Ve své práci se zabývám vyšetřením poruchy artikulace (dyslalie) u dívky předškolního věku. Vyšetřovala jsem poruchu artikulace, fonematický sluch a fonologické projevy – asimilaci sykavek, alveolár a palatál a hlásek [l] a [r]. Zjistila jsem, že dívka má fonematický sluch rozvinutý, ovšem i tak nesprávně vyslovuje sykavky a hlásku [r].
Klíčová slova:	Dyslalie, artikulace, fonematický sluch, specifické asimilace sykavek, alveolár a palatál, hlásky [r] a [l]
Anotace v angličtině:	In my thesis I studied articulation problems (dyslalia) of a preschool girl. I examined her articulation problems, her phonemic awareness, and her phonological performance – assimilation of sibilants, alveolar and palatal phonemes, and the [l] and [r] phonemes. I found out that the girl's phonemic awareness was in order, but her pronunciation of sibilants and the [r] phoneme were incorrect all the same.
Klíčová slova v angličtině:	Dyslalia, articulation, phonemic awareness, assimilation of sibilants, alveolar and palatal phonemes, phonemes the [l] and [r]
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Lékařská zpráva Příloha č. 2 Obrázky k vyšetření artikulace
Rozsah práce:	51 stran
Jazyk práce:	český